

Nat. 7

MICHAEL KRISER
1655

am4

ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ
SACRÆ,

DISPUTATIO XXII.

AD
STATUM REPARATIONIS
PERTINENS,

De

ARBITRII SERVI-
TUTE CIRCA CON-
versionem hominis alios-

que actus spirituales,

*In inclyta VVitteberg. Academia ad disputandum
in privato Collegio proposita*

SUB PRÆSIDIO

BALTH. MEISNERI, S.S.Th.D.
& Prof. Publ.

RESPONDENTE,

M. JOHANNELUCIO Dresdensi.

Habebitur 6. Augusti, ab hora 2. pomerid.

WITTEBERGÆ,

Typis GORMANNIANIS, Anno 1615.

AMPHOTIAE
SACRAE
DISPUTATIO

STATUM REFORMATIONIS
SERVANDUM

ARBITRIUM SERVANDUM
SUIE CLERICATU CON-

VEYHONIAE
In nomine domini Amen
Hic incipit tractatus de
statu reformationis
servandae in ecclesia
Christiana

BARTHOLOMAEUS

M. JOHANNES

Typis G. O. M. A. M. I. S. A. N. N. I. S. 1612

ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ

SACRÆ

DISPUTATIO XXII.

De

SERVO ARBITRIO.

Thesis I.

Uperiori disputatione vidimus tum
sciam arbitrij. vel quid sit; tum evēgydar e-
jusdem, vel quid possit in externis actioni-
nibus: Nunc pergimus ad actus spirituales, *Continua*
inter quos vel maximè excellit *conversatio* *tio*,
peccatoris ad Deum; & dispiciemus, Num ali-
qua post lapsum vires arbitrij sint relicta homini,
quibus vel seipsum convertere, vel ad

conversionem præparare, vel tantum, si juvetur, Deo cooperari
valeat? *Affirmativam* nos Catholici & Orthodoxi, *negativam* Hæ-
retici eligunt & propugnat.

I I. Est autem quæstio hæc momenti maximi, nec referenda in-
ter inutilia & non necessaria problemata, uti *Erasmus* censuit, sed
potiùs salutis nostræ fundamentum attinere putandū est, quod
ipsum *Lutherus* nervosè explicuit l. de servo arbit. m. pag. 22. edit.
min. Witt. in 8. anno 1526. Sic ignoravero, ait, quid, quatenus & quan-
tum ego possim & faciam erga Deum, pariter incertum & ignotum mihi erit,
quid, quatenus & quantum Deus in me potest & faciat, cum Deus operetur
omnia in omnibus: Ignoratis verò operibus & potentiâ DEI, DEVM ipsum
ignoro: Ignorato Deo, colere, laudare, gratias agere, servire Deo non possum,
dum nescio, quantum mihi tribuere, quantum Deo debeo. Oportet igitur
certissimam distinctionem habere inter virtutem DEI & nostram, si volumus
piè vivere.

Quantum in
hac disputa-
tione mo-
mentum sit
positum.

III. In gravi hoc & nervoso Lutheri judicio toti acquiescimus,
ideo que præsentem de viribus humanis controversiam eò dili-

gentius pertractandam esse statuimus: quam ob causam disputatione hac κατὰ τὸν ἄνωγαν verae sententiae de seruo arbitrio proponemus, ἀναστὰς τὸν ἄνωγαν contrariae fallaeque subijuncturi proxime. Circa κατὰ τὸν ἄνωγαν autem sex in primis speciales quaestiones ventilandae veniunt.

- I. *Quae Pontificiorum de viribus arbitrij sit opinio?*
- II. *Num Pelagianis recte annumerentur Pontificij?*
- III. *Quae nostra de hominis non-renati arbitrio sit sententia?*
- IV. *Quis praecipuus & verus controversiae status?*
- V. *Quibus argumentis vera sententia propugnari queat?*
- VI. *Quis sit usus doctrinae de servitute arbitrij?*

QUAESTIO I.

Quae Pontificiorum de viribus arbitrij sit opinio?

Pontificij in hac quaestione sunt lubrici.

Loca Bellarmini, quibus videtur libertatem arbitrij nobiscum negare.

IV. Quod Lutherus l. de seruo arbitrio pag. 4. conqueritur, Erasmus antagonistam suam, esse lubricum & flexiloquum, dum nihil voluit assertum, rursus tamen assertor videri: hoc ipsum de modernis Pontificijs, praecipue Jesu witis, verissime dici potest, quorum lubricae & ambiguae locutiones materiam hanc alias difficilem satis, reddunt tamen difficiliorem magisque intricatam. Tam enim sunt bicipites & bilingues, ut modo illud eructent, & adversus Scripturam varia comminiscantur.

V. Non longè hinc abibimus, nec multa testimonia coacervabimus: sufficere potest unus Bellarminus, qui hanc controversiam fusillimè pertractavit, & totius Ecclesiae Romanae, quae libros ejus adprobavit, sententiam nobis proposuit, tam lubricè autem & inconstanter, ut quid tandem statuatur, vix ipse videatur intelligere. Modò enim contra nos, modò pro nobis disputat: Jam servitutem arbitrij adstruit, nunc destruit, adeoque in partes varias, serpentis instar, mirè misereque se contorquet.

VI. Nam i. Omnem arbitrij libertatem quoad actus spirituales, sequentibus locis tollere videtur. L. de grat. & lib.

& lib. arb. c. 12. disertè negat, gratiam reddi efficacem per liberum arbitrium, sed acceptationem gratiae tantummodò à Deo provenire, ne quis gloriatur. C. 13. col. 568; B. Verè, inquit, non potest fidelis adversus infidelem gloriari aut instari, quia qui eum principaliter discernit ab infideli, non est ipse per liberum arbitrium, sed Deus per gratiam efficacem, quam ei dedit, & alteri non dedit. L. 5. c. 13. ad errorem, quem Heshusius annotavit: respondet: At hoc scripserunt Scholastici quidem pauci, sed non debet Ecclesia Catholica tribui opinio paucorum, quam in eadem Ecclesia plures & Homo ex puris naturalibus potest diligere Deum super omnia: graviores refellunt. L. 6. c. 9. inquit, à nobis doceri, voluntatem nostram nihilominò boni spiritualis & salutaris efficere posse, sine auxilio gratiae Dei. Atq; in hac re, ait, rectè sentiunt, sed non rectè contrariam sententiam Catholicis attribuunt. L. 6. c. 13. col. 910. ita differit: Hæc autem vis media & naturalis, quando per peccatum talis est, ut dicatur cor lapideum, non habet ex se potestatem, quâ se convertat ad Deum, & fiat carneum, sed eam recipit per gratiam Dei prævenientem. Liberum enim arbitrium per gratiam prævenientem excitatum & præparatum, potest per vires, quas à Deo recipit, cooperari ad suam ipsius conversionem. Neq; obstat similitudo lapidis; non enim similitudines convenire debent in omnibus. In eo tantum similitudo locum habet, quòd sicut lapis ex se non habet, ut cooperetur, si fortè convertatur in carnem, sic etiam liberum arbitrium ex se non habet, ut cooperetur ad suam ipsius conversionem; potest tamen à Deo recipere potestatem operandi per gratiam prævenientem, quod non potest lapis. Et paulò post: Ex quâ solutione detegitur deceptio vel fraus Kemnitij: Scribit enim, Catholicos in eâ sententiâ esse, ut liberum arbitrium per gratiam excitatum, exerat vires, quas habebat etiam, antequam excitaretur, & per illas suas vires vocationi divinæ consentiat; ita ut gratia præveniens, non tribuat vires libero arbitrio, sed quasi sopitas excitet. At non hoc sentiunt Catholici, sed agnoscunt quidem liberum arbitrium in homine, etiam antequam eum gratia divina præveniat, quia liberum arbitrium est res naturalis, quæ per peccatum non amittitur, sed tamen non dicunt, nec sentiunt, liberum arbitrium habere ex se potentiam ullam, saltem proximam ad actus pietatis, sed eam accipere à Deo per gratiam prævenientem. L. 5. c. 10. col. 786. lit. C. inquit: Libenter fatemur, omnes homines esse in statu peccati, & inutiles ad opera faciendâ, quæ Deo placeant, nisi prius per Dei gratiam reconciliantur. Atqui cap. 9. prolixè disputat, non renatos posse opus-

moraliter bonum & Deo placens prestare. Bellarmino adjungimus Co-
 sterum, qui itidem orthodoxè videtur loqui in Enchirid. pag. 204.
 Peccator, inquit, viribus suis non modo à peccato liberari non potest, sed neq;
 ab illo potest resurgere, neq; de peccato dolorem concipere, neq; ad gratiam ad
 peccatorum remissionem se disponere, neq; piè erga Deum affici, aut pio affe-
 ctu de Christo ut redemptore suo loqui, sine divinâ motione & gratiâ preveni-
 ente. Et p. 205. In homine peccatore tanta est intellectus cecitas, tantaq; vo-
 luntatis & cordis duritia, ut nisi misericors gratia Dei preveniat, & mentem
 illustret, effectumq; moveat, nunquam serio pœniteat, vel ad Deum reverta-
 tur. Et iterum p. 206. Hanc Dei motionē appellant gratiam prevenientem
 & operantem, quod illam nullis meritis nostris exigentibus, nobisq; nihil agen-
 tibus, sed in peccato securè quiescentibus, Deus pro suâ misericordiâ in nobis
 sine nobis operetur, cor moveat, & mentem illustret. Sic etiam orthodo-
 xè videtur sentire Concil. Trident. Can. 3. sess. 6. Si quis dixerit, sine
 preveniente Spiritus sancti inspiratione atq; ejus adjutorio hominem credere,
 sperare, diligere, aut pœnitere posse, anathema sit.

Loca Bellar-
 mini, quibus
 libertatem
 voluntatis
 asserit.

VII. 2. Libertatem arbitrij sequentibus locis adstruit, L. 5. c. 9.
 affirmat, posse hominem ex libero arbitrio opus moraliter bonum facere.
 C. 14. defendit, à Scholasticis rectè esse dictum, quòd naturalia
 manserint integra. L. 4. c. 15. proponit simile de duobus unum lapidem
 portantibus. L. 6. c. 10. 11. & 12. disputat, homini post lapsum super-
 esse liberum arbitrium in actionibus pijs & salutaribus. C. 15. verè Pe-
 lagiana proponit axiomata, ut 1. Homo ante omnem gratiam liberum
 habet arbitrium, non solum ad opera naturalia & moralia, sed etiam ad
 opera pietatis, & supernaturalia. 2. Habet homo ante omnem gratiam,
 potentiam remotam & imperfectam ad opera pietatis faciendâ. 8. Neque
 gratia excitans neque adjuvans, ullam imponit homini necessitatem, quò
 minus possit liberè consentire aut dissentire Deo vocanti. 10. Conversio
 hominis ad Deum, ut etiam quodlibet aliud opus pium, quatenus opus,
 à libero arbitrio est tantum, non tamen secluso auxilio generali; quatenus
 pium, à solâ gratiâ est; quatenus opus pium, à libero arbitrio & gratiâ
 simul. L. 1. c. 13. in fine, constituit duplicem causam, cur duobus
 æqualiter excitatis unus convertatur, alter non item; unam pri-
 mam, Dei operationem; alteram secundariam, liberum arbitrium,
 quia hic liberè consensit gratiæ excitanti, ille non item: cujus contrari-
 um tamen paulò antè proposuit, in quo dissentientem habet.

Becanus

Becanum disputat. de auxili. grat. par. 2. c. 7. L. 5. c. 13. contendit
rectè dictum esse ab Andræo, libertatem arbitrij esse causam efficientem
applicationis voluntatis ad gratiam, & à Ruardo Tappero, arbitrium cre-
dendi esse in nostrâ potestate, & hominem post lapsum habere rectum lumen
rationis, & mentem humanam multa per se intelligere, quæ ad cognitionem
divinarum rerum pertinent.

II X. Hæc igitur Bellarmini est sententia, quòd liberum arbitrium
quoad supernaturalia non omninò sit amissum, sed duntaxat obsuscatur &
alligatum, ita ut non possit in actum secundū deduci, nisi per prævenientē gra-
tiam solvatur. Hoc enim patet ex simili isto, quod his verbis pro-
ponit l. 6. c. 15. col. 918 B. Simile aliquid experimur in potentiâ videndi:
nam absente specie sensibili, habet homo potentiam & libertatem videndi; non
enim ea species causa est libertatis, aut potentiæ videndi, tamen potentia remo-
ta est, & libertas ligata, donec acceptâ specie potentia perficiatur, & in actum
prodire possit. Hinc colligimus talem sententiam: Ut in homine
est naturalis vis & potentia videndi, quæ perficitur objecto visi-
bili, ut in actum prodeat; ita in arbitrio hominis post lapsum su-
perest vis & potentia naturalis, ad benè operandum, sive ad
conversionem, quæ perficitur & in actum prodit, excitatâ mo-
tione & impulsu Dei sive gratâ internâ. Duas igitur partiales
causas conversionis constituit, gratiam Dei & voluntatem hominis,
quod apertè elucet ex illo simili à duobus viris, qui simul portant
ingentem lapidem, quem unus ferre non posset; ubi uterq; concursus suum li-
berè adhibet, & si alter nolit concurrere, opus non fiet, l. 4. c. 15. Imò pri-
mam, quoad prioritatem ordinis, causam in conversione facit
voluntatem humanam, dum eodem c. 15. disputat, voluntatem na-
turâ prius operari, quàm Deum, ac proinde Deum operari, quia voluntas ope-
ratur, non contrâ; unde hoc est consequens, ut Deus potius coo-
perari dicatur arbitrio, quàm arbitrium Deo.

I X. Eadem mens est Costeri, qui p. 203. Enchirid. ita scribit: Sententia
Multa potest ex se naturaq; suâ liberum arbitrium, non solum à diâ Pogg. Costeri,
quæ in virijs & virtutibus non ponuntur, qualia sunt ambulare, sedere, eme-
re, non emere, hisq; similia, sed moralia quoq; virtutum opera. Nam cum
natura voluntatis bona sit, cur non velit, & operetur bonum, quandoquidem
omnis arbor bona fructus bonos facit? Rursus p. 211. Est hæc gratia in ar-
bitrio

Uterio voluntatis, ut eā uti possit, & non uti, retinere & abjicere; quemadmo-
dum baculus in manu convalescentis, cujus auxilio, si velit, utetur; sin minus,
poterit eum remove. Addit prolixum simile, p. 211. de homine in
latrones incidente, quod sic proponit: Sequenti similitudine, quæ
ad parabolam accedit hominis, qui in latrones inciderat, res tota utcunq; il-
lustrari posse videtur. Sit homo lethalibus vulneribus propè confectus, qui me-
diā hyeme in tenebris noctis, omni destitutus auxilio, & frigore rigidus ferè
deficiat. Accedat amicus cum lumine, qui hominem semimortuum, deside-
rantem auxilium, & quantum in ipso est connitentem jumento imponat, in
domum introducat, luculento igne refocillet, certisq; medicamentis vulnera
curet, curatum utcunq;, sed ex precedenti morbo adhuc languentem, in cale-
facto cubiculo manere jubeat; atq; ut incedat, scipionem porrigat; aliaq; au-
xilia ad plenam perfectamq; sanitatem consequendam præbeat. Hac similitu-
dine intelligimus primò miseriam hominis peccatoris, qui destitutus calore
gratiæ Dei totus alget, privatus lumine divino in densissimis versatur tenebris,
multisq; peccatis animā, omnesq; potentias graviter sauciatus habet, ut cun-
ctā cogitatio eius prona sit ad malum. Secundò modum, quo ex his calamita-
tibus educitur præveniente, & accedente Deo cum lumine quodam gratiæ,
quo intellectus sceditatem peccatorum, & Dei benignitatem aspiciens, ille de-
testari incipit, & ad hunc aspirare: voluntas etiam adjuta modis omnibus
cooperatur, ut tantis exoneretur malis, liberè tamen, quia non invitus, sed co-
operans sublatu est homo ille in jumentum. Adducto illo deinde in domum,
apertis vulneribus infundatur ab amico oleum & vinum; presentissima qua-
dam pharmaca, nempe gratia justificationis, quæ vulnera desinant esse lethala,
ad cujus infusionem nihil præterea agit homo saucius, quam ut vulnera
detegat, & unguentum excipiat: quia remissionem peccatorum Deus solum in
nobis operatur, nobis tantum consentientibus, & gratiam atq; justitiam in-
fusam excipientibus. Tertiò quid gratia in homine justificato efficiat; nem-
pe à periculo mortis æternæ liberat: intellectum lumine divino illustrat: calo-
re charitatis voluntatem accendit: liberum arbitrium, ceterasq; animæ po-
tentias confirmat: totumq; hominem prius jacentem, & externo ad resur-
gendum auxilio indigentem in pedes erigit, atq; ad ambulandum vires au-
xiliumq; subministrat. Quartò discimus, quoniam modo præstet hac omnia
gratia Dei in homine justificato, nempe non cogendo, nec imponendo necessi-
tatem, sed suam ipsi relinquendo libertatem. Afficit quippe hominis mentem,
ut bonum agnoscat, & voluntatem, ut bonum ei placeat, suaviterq; erabit,
sicut

sicut trahit sua quemq; voluptas, sicut puer trahitur ponto (inquit D. Aug.)
& sicut filius à parente munusculis & blandimentis ad literas discendas indu-
citur (ut est apud Methodium:) liberum interim manet arbitrium, ut
vel sequatur, vel non sequatur suadentem, afficientem, trahentem.

X. Porro Costerus contra Bellarm. l. 6. c. 15. statuit pag. 206. Dissensio
gratiam prævenientem non esse internam motionem & voluntatis inclinatio- Bellarmini
nem, sed duntaxat externum spiritus adhuc foris degentis impulsum, quem & Costerus.
admittere vel rejicere homo liberè possit. Pag. 207. 208. ait: Liberum homi-
nis arbitrium auxilio Dei nec dum inhabitantis, sed moventis & adjuvantis,
se preparat ad justificationem non solum patiendò, sed etiam operando &
agendo. Affert simile à lapsò in foveam, & concludit his verbis: Ita
liberum arbitrium, quod vitio suo in peccatum cecidit, ut de tenebrosâ foveâ
peccati educatur, non suscipit tantùm, vel patitur, aut agitur, sed cooperat-
tur gratiæ Dei, preparat se credendo, fidendo, pietatis officia assumendo, donec
ad solem justitiæ ascendens divino lumine gratiæ intus repleatur. Vide ibi-
dem plura, quæ omnia eò tendunt, quòd in potestate arbitrij sit
ad gratiam se preparare, gratiam accipere vel rejicere, acceptam
vel retinere vel dimittere, quæ universa ex Concilij Trident.
Can. 4. qui ita habet: Si quis dixerit liberum hominis arbitrium à D E O
motum & excitatum, nihil cooperari assentiendo Deo excitanti atq; vocanti,
quò ad obtinendam justificationis gratiam se disponat ac preparat, nec posse
dissentire si velit, sed velut inanime quoddam nihil omnino agere, mereq; pas-
sive se habere, anathema sit.

XI. Quamvis autem Concilium istud quoq; mentionem
faciat adjutorij Spiritus Sancti & gratiæ prævenientis: hoc ta-
men ita exponitur ab Andræo & interpretibus, quòd liberum arbi-
trium per peccatum quidem grave vulnus acceperit, verùm non sit extinctum,
& ut maximè non possit suâ vi & facultate sese erigere, tamen si à Deo movea-
tur extrinsecus per verbum, posse illud assentiri & D E O cooperari. Uritur Similitudi-
autem Andræus hoc simili: Sicut ille, qui ferreis soleis devinctus est, nes quædam
habet quidem insitam & innatam incedendi divitiarum seu potentiam, sed li Pontificio-
cet habeat illam, non tamen potest eâ uti, ut in actum prodeat, nisi prius vin- rum,
cula rumpantur, quæ motum reprimunt & retardant: Ita peccati vinculis
ligatum est liberum arbitrium, ut vires illas, quas habet reliquas ad actiones
spirituales efficiendas, non possit exerere, nisi à Deo moveatur & excitetur.
Vbi verò accesserit motio & impulsus Spiritus Sancti, quo vincula rumpantur

B

&

& ligentur vulnera, tūm dū dicitur illam sese exercere, & assentiri, adeoq; co-
operari Deo in inchoandis & efficiendis motibus spiritualibus. Adhibet por-
rō Andradus similitudinem egroti, cujus vires morbo fractæ,
debilitatæ & attenuatæ sunt, ubi medicus vires reliquas confir-
mat roboratq; , & amissas restituit. Alij gaudent similitudine
avicule, quæ retinet quidem potentiam volandi, sed quando fu-
niculo alligata est non potest usum & motum illius facultatis,
quæ naturaliter ipsi insita est, exercere: si quis autem rumpat
funiculum, is non inserit aviculæ novam & peculiarem volan-
di dū dicitur, quam antea non habuerit, sed tantūm impedimen-
tum aufert. Quod si ad negotium conversionis accommodes,
mox sequitur, gratiam divinam non esse principem & primariam conver-
sionis causam efficiētem, sed duntaxat conversionem efficere per mo-
dum removens prohibens. Sicut enim is non dicitur efficiens causa
volatus, qui impedimentum removet: ita & de conversione ho-
minis juxta Papistarum hypotheses judicari debet. Aliam ad-
huc similitudinem proposuit Andradius ab exustione igni sum-
tam: Si te rogem inquit, cūm ligneam materiam conflagrare cernis, quæ
fit conflagrationis illius efficiens causa, ignem dicas necesse est, unā cum DEO
nature autore & patrono, qui igni exurendi virtutem suppeditat, & ad ope-
randum cum illo conspirat. Cum igitur liberi nostri arbitrij motio, non ma-
gis à Dei gratiā pendeat, quā à divinā virtute stipitis exustio, quid est, quōd
liberum arbitrium efficiētis cause dignitate & nomine spoliis? Ex quo in-
ferimus: Sicut proxima & primaria exustionis causa ignis est,
Deus verō non nisi remota: ita conversionis causam efficiētem
principalem esse arbitrium, non autem nisi remotam & gene-
ralem, ipsam Dei gratiam, quo quid magis Pelagianum dici
posset?

Summa sen-
tentia Papi-
stica.

XII. Summa igitur sententiæ Papisticæ hæc est, quōd libe-
 rum arbitrium non amiserit facultatem sese convertendi ad Deum, sed quōd
 tantūm amissa sit libera illius facultatis executio, quæ vinculis peccati impe-
 ditur. Quando autem gratia solvit istud vinculum, & hominem excitat, ibi
 tum liberum arbitrium spontē ad Deum se convertere. Hæc sententia est
 Concilij Tridentini & Andradij, atq; reliquorum, ex quā patet,
 liberum arbitrium unicē causam conversionis efficiētem esse,
 si propriē loqui velimus, gratiam quæ Dei non immediatē effice-

re conversionem, sed nihil aliud facere, quàm à verà causà effi-
ciente, videlicet libero arbitrio impedimentum removere.
Quemadmodum enim qui tollit obstacula, non verè est causa
efficiens motus, e.g. in lapide, super statuâ recumbente, sed ipsa
lapidis forma est verum principium motus istius deorsum; qui
verò impedimentum removet, tantùm efficientem causam in a-
ctum produxit, non autem ipse motum effecit: Sic quoniam
Deus ex sententiâ Pontificiorum nihil aliud per gratiam suam
facit, quàm quòd à voluntate impedimentum removeat, & in
voluntate solâ situm sit ad Deum se convertere vel non con-
vertere; sequitur certè, Deum propriè loquendo non esse causam
conversionis efficientem, nec conversionem posse aut debere
nominari opus Dei, cùm effectus tantùm efficienti proximæ &
immediatæ, non autem removenti prohibens primò ascriban-
tur. Licèt igitur quædam pars efficientiæ in conversione DEO
possit ascribi, tamen longè plus viribus arbitrij erit assignan-
dum, quippe quæ solæ sunt primum & immediatum conversio-
nis principium: unde consequenter potiùs *opus humanum*, quàm
divinum erit Conversio, & longè plus sibi ipsi potest ascribere
fidelis, quàm Deo, siquidem in propriâ fuit facultate, post im-
pedimentum remotum, sese ad Deum convertere vel non con-
vertere. Et quantumvis hanc sententiam sæpè dissimulent, seque
aliud statuere velint videri; attamen si omnia ipsorum princi-
pia excusseris, nihil aliud quàm ipsissimum Pelagianismum sub
istis verborum involucris & pigmentis occultatum fuisse depre-
hendes id quod nunc secundâ quæstione demonstrare aggre-
dimur.

QUÆSTIO II.

Num Pelagianis rectè annumerentur

Pontificij?

XIII. Contra Pelagianos satis acriter pugnare & disputare
aliquando videntur Romanenses, quorum tamen opiniones si
ultrò citroq; examinaveris, nihil aliud quàm Pelagij hæresin sub
illis invenies, quod ut fiat manifestius, idèò quandam dogma-
rum Papisticorum & Pelagianorum collationem adnotare pla-

et. Non autem prolixè certaminis Pelagiani historiam com-
memorabo, quæ videri potest apud Dn. Chemnitium, & Dn. D.
Gerhardum, satis fideliter explicata; sed hoc unicum duntaxat
observari volo, quòd maximè distingui debeat inter Pelagium
priorem, ut nonnulli loquuntur, & posteriorem.

Pelagij di-
verse locu-
tiones.

XIV. Primo enim tempore manifestè absurdus erat & bla-
spheus, quando aut simpliciter negabat, gratiam Dei ac salu-
tem esse necessariam, & contra affirmabat, gentes per legem
naturæ salvatas esse; aut per gratiam nihil aliud intelligebat,
quàm vel revelationem voluntatis divinæ in verbo patefactæ,
vel ipsas animæ potentias, gratis datas & concessas. In his autem
omnibus correxit linguam, & cœpit simul gratiæ adiutorium
defendere, & sæpè ita locutus est, ut Augustinus dixerit: *Posset
benè intelligi, si non ab istis, quorum sensus notus est, diceretur.* Ita enim
loqui cœpit, *Gratiam adjuvare bonum hominis propositum, non tamen in-
vito & reluctanti studium virtutis immittere, item, voluntatem in omni o-
pere à gratiâ semper adjuvari,* de quo vide August. in lib. de hæres. ad
Quod vult deum, & in Enarr. Ps. 105. & 107. libr. 1. Retractat. c.
9. 15. 23. & 42.

Pelagiani
quidam cras-
siores, qui-
dam subti-
liores sunt.

XV. Sicut igitur Pelagius fuit quasi à seipso divisus, ita
quoque non immeritò duplices constituuntur Pelagiani, quo-
rum aliqui Pelagium priorem imitantur, & dici possunt *Pelagia-
ni crassiores*, apertiores, pertinaciores, quales ferè fuerunt Scho-
lastici, ex quibus præsertim Biel, ut & Andradus, quorum uterque
tantam voluntati concessit libertatem, ut etiam gentes lege na-
turæ salvatas fuisse asserant: alij imitantur Pelagium postero-
rem, & nominari queunt *Pelagiani callidiores*, occultiores, subtilio-
res, quibus epithetis Augustinus Coelestium à Pelagio discernebat
l. 2. de grat. & lib. arbitr. c. 12. Atque ex horum numero sunt ho-
dierni Jesu wita Bellarminus præsertim & Costerus, qui etiam
si sæpissimè linguam habeant orthodoxam, semper tamen men-
tem retinent Pelagicam & heterodoxam, ut ita verè de ijs dici
possit, quod Irenæus olim de sui temporis hominibus agebat;
ἡμοῖα μὲν λαλοῦντες, ἀνόμοιοι δὲ φρονοῦντες. Quod igitur penè
omnibus hæreticis in usu fuit, videlicet cum orthodoxis tan-
dem linguam, sed diversam penitus mentem & contra cum he-
terodoxis

herodoxis eandem mentem, sed diversam tenere linguam; id
hodieq; in Pontificijs quoad hunc articulum observare licet.
Quod enim isti nervos doctrinae Pelagianae etiamnum retine-
ant, ex subsequenti brevi delineatione & collatione patere posse
existimo.

XVI. 1. Pelagiani docebant, Omnibus hominibus liberum arbitrium naturaliter inesse, neq; id per Adae peccatum perire potuisse. Idem de-
finivit Concilium Tridentini sess. 6. Can. 5. Si quis liberum hominis arbitrium post Adae peccatum amissum & extinctum esse dixerit, &c. anathe-
ma sit. Collatio er-
rorum Pel-
agianorum
& Papisti-
corum.

2. Pelagius docebat, teste Augustino l. de grat. contra Pelag. &
Coelest. c. 18. Habemus possibilitatem utriusq; partis à Deo insitam, velut
quandam, ut ita dicam radicem fructiferam atq; fecundam, quae ex volun-
tate hominis diversa gignat & pariat, & quae possit ad proprii cultoris arbi-
trium vel nitere flore virtutum vel sentibus horrere vitiorum. Idem cen-
set Bellarminus l. 5. c. 9. ubi asserit, esse in potestate hominis fi-
tum, bonum aliquod morale perficere: & idem omnes reliqui
sentiunt Jesuistas, qui unanimiter asserunt (posse hominem
gratiam divinam vel accipere vel rejicere, & sic habere possibi-
litem utriusque partis, quemadmodum olim loquebatur Pe-
lagius.

3. Pelagiani docebant, inutiles fore adhortationes, si nihil in homine
remansisset, quod correctio valeat excitare: Hilarius Arelatensis in
Epist. ad August. Eodem argumento utitur contra nos Bellarmi-
nus l. 5. c. 17. Costerus p. 198.

4. Pelagiani docebant, cognitâ doctrinâ Evangelij hominem liberi ar-
bitrij viribus posse cursum perficere. Prosper de ingratis. Idem sentit
Bellarminus l. 6. c. 15. Costerus p. 210. 211.

5. Pelagiani docebant, per gratiae assertionem nihil relinqui libero ar-
bitrio, sed prorsus deleri. Prosper in Epist. ad Ruffinum & de ingratis.
Idem omnes objiciunt Pontificij, & Bellarminus praesertim in
præfat. super libros de lib. arbitr.

6. Pelagiani docebant, liberum arbitrium posse obtemperare Deo vo-
canti. Prosper de ingratis. Idem docet Bellarminus l. 1. c. 4. & 13. l. 6.
c. 14. Costerus 207. 208. seqq.

7. Pelagiani dicebant: Si nihil tribuatur libero arbitrio in rebus spiri-

malibus, tollitur studium & cura bene agendi. Idem argumentum obi-
cit Bellarminus l. 5. c. 15. & 17. Costerus p. 199.

8. Pelagiani docebant, mandata Dei facilia, & observatu esse possibi-
lia, Hieron. in Epist. ad Ctesiphontem. Idem prorsus docet Bel-
larminus l. 5. c. 20.

9. Pelagiani docebant, triplicem homini datam esse gratiam, creatio-
nis, prädicationis Evangelij, & regenerationis, & has gratias semper concur-
vere; per creationis verò gratiam intelligebant ipsum liberum
arbitrium, Prosper in Epist. ad August. de reliquijs Pelagianæ
hæresis. Idem docent Pontificij, asserentes liberum arbitrium
in regeneratione seu conversione cooperari Deo Bellarm. l. 6. c. 13.
14. 15. Costerius p. 226.

10. Pelagiani docebant, tres causas in conversione hominis concurre-
re, nempe Verbum, voluntatem & auxilium Dei, Prosper de ingratis.
Idem docent Pontificij.

11. Pelagiani docebant, Faustus præsertim, Episcopus Gallicus
Anno Christi 500. humano studio & labori adjungendum esse gratiæ ad-
jutorium, quæ pariter sociata reliqua perficiant opera, Maxentius con-
tra Epist. Hornisdæ. Eodem modo Bellarminus ait, voluntatem coo-
perari Deo l. 6. c. 14. & l. 4. c. 15. Et Costerus inquit, Voluntas adjuncta
modis omnibus cooperatur.

12. Pelagiani principium salutis in homine collocabant, di-
vinæq; voluntati humanam præferebant, sic ut ideò quis adjuvetur,
quia voluit, non ideò quia adjuvatur velit, Prosper in Epist. ad August.
Approbat hoc Bellarminus l. 4. c. 15. ubi ait: Ex quo etiam sequitur,
ut licet in eodem momento temporis & nature Deus & voluntas operari inci-
pian, tamen Deus operetur, quia voluntas operatur, non contra. Et hoc est
quod aliqui dicunt; voluntatem prius naturâ operari quàm Deum non pri-
oritate instantis in quo sed à quo.

XVII. Plura possent membra collationis accumulari, sed
hæc sufficiant, ex quibus abunde patet, quàm insignis harmo-
nia, & omnimoda convenientia sit inter Pelagianos & Papisti-
cos de libero arbitrio errores, ita quidem, ut Pelagianismum
dudum emortuum, & in cineres redactum, Papatu vicissim re-
vixisse, & animam obscœnam, quam tempore Augustini & Pro-
speri efflaverat, recuperâsse.

18. Neq;

XIIX. Neq; est, quod objicias: Bellarminus & alij Pontificij
refutant Pelagiano: quomodo igitur Pelagianismi accusari queunt? Re-
sponso enim in promptu est, quod Bellarminus & ceteri nihil
aliud faciant, quam quod Pelagium prioristicum, quem voca-
vi, quoniam nimis crassus & apertus, primaque fronte gratia
inimicus est, refutant, Pelagium verò posterioristicam maxi-
mè amplexantur, quoniam non nihil subtilior & occultior est,
dum non primo statim aspectu se hostem gratia profitetur, sed
eam verbis sat multis extollit, interim tamen tantam libero ar-
bitrio vim ascribit, ut nulla foret gratia efficacia, nisi illi coo-
peraretur arbitrium, hoc est, Pontificij non dicunt liberum ar-
bitrium sufficere ad motus & actiones spirituales efficiendas,
quod volebant Pelagiani crassiores, attamen illud censent esse
necessarium, & non posse ullam actionem spirituales perfici
sine ope liberi arbitrij, quod volebant Pelagiani occultiores &
subtiliores. Quod igitur illi soli arbitrio libero ascribebant,
hoc Pontificij non soli arbitrio, sed unà gratia divina assignant,
plus tamen tribuunt arbitrio, quam gratia, quod patet ex eo-
rum similitudinibus, & hoc effato: *In voluntate hominis esse, grati-
am oblatam vel accipere vel rejicere.* Et quia acceptatio gratia nihil
est aliud, quam conversio, sequitur, quia unice ex proprijs viri-
bus accipiunt homines gratiam vires relictas unice esse con-
versionis causam, qui ipse est crassissimus Pelagianismus.

Quo respe-
ctu Pontifi-
cij refutant
Pelagianos?

QUÆSTIO III.

*Quæ nostra de hominis non renati arbitrio
sit sententia?*

XIX. Cùm principaliter quærat, quid possit arbitrium
in conversione hominis, ante omnia sciendum, quid sit Con-
versio, & quomodo sumatur, Est autem nihil aliud, quam *metus*
quidam spiritualis, per quem homo renascitur & regeneratur, atq; ad De-
um, à quo averfus erat, convertitur. Solet autem duobus modis acci-

Conversio
quid sit?

pi. 1.

Diobis ma-
die accipi-
unt.

1. proprie, pro ipsa mutatione spirituali, quâ homo propter
peccatum omnino averfus à Deo, per fidem, Christi meritum,
apprehendentem ad Deum convertitur. 2. nonnihil latius, pro ip-
sa simul conversionis continuatione, & quotidianâ adauctio-
ne: Illius subjectum sunt homines peccatores, filijq; iræ; hujus ve-
rò homines renati, quotidianis tamen peccatis, ob naturæ cor-
ruptionem, maculari, Quia enim & justus peccat læpius, proin-
de opus semper habet resurrectione, quæ fit per conversionem,
seu pœnitentiam. Hæc autem non est proprie mutatio hominis,
quia renatus non est averfus à Deo. Cum igitur peccat veniali-
ter, tunc non de novo convertitur, siquidem non habet iratum
Deum, sed duntaxat in conversione semel factâ, per gratiam Dei
perseverat, eamque continuat, quæ continuatio quandoque,
ipsius conversionis nomine venit. Nobis autem de taliter sumtâ
conversione hic primò non est sermo, cum lubenter fateamur,
quòd in quotidianâ renatorum pœnitentiâ arbitrium, quia li-
beratum est, multum possit, non quidem ex se & suâ naturâ, sed
ob gratiam, quam in regeneratione accepit. Nam ut Augustinus
l. 3. hypognost. loquitur: *Alia est ratio hominis nondum credentis, & a-
lia jam illuminati & reparati per gratiam.*

Conversio
rectè nomi-
natur mu-
tatio.

XX. De illa igitur conversione quæritur, quæ est mutatio ho-
minis non renati, dum à peccato se cõvertit ad Deum, atq; ita è statu iræ trans-
fertur in statum gratiæ, quæ translatio quamprimùm facta est &
quandiu durat, non dicitur homo ampliùs non conversus vel
convertendus, sed jam conversus. Rectè autem ista conversio
nominatur mutatio, siquidem omnia *μετὰ τὸ λῆξ* requisita conti-
net. Datur enim subjectum, quod est ipse homo; datur terminus
à quo, nempe servitus peccati, & status iræ; datur terminus ad
quem, nimirum Deus & status gratiæ. Termini hi notantur Act.
14. 14. ubi Apostolus inquit: *Annunciamus vobis, ut ab istis vanis, con-
vertamini ad Deum vivum, qui fecit cœlum & terram.* 1. Thessal. 1. 9. *Ipsi
de vobis annunciant, quomodo conversi fueritis ad Deum à simulacris.* Act.
26. 18. *Mitto te in gentes & populos, ut aperias oculos eorum, ut convertantur
à tenebris ad lucem, & à potestate Diaboli ad Deum.* 1. Petr. 2. 25. *Eratis ve-
lut oves errantes, sed conversi estis ad Pastorem, & curatorem animarum ve-
strarum.*

21. Con-

XXI. Convertitur autem homo ad Deum per fidem, in verâ cordis fiduciâ consistentem. Cùm enim ex lege agnovit peccata, in ijsq; non desperat, sed quærit Medicum Christum, verâq; fide apprehendit; tum convertitur, & quasi de novo generatur. Hic autem mox controversatur de istorum motuum origine, & disceptatur, *quæ sit causa efficiens, ut homo tùm velit, tùm possit credere, verbo assentiri, Deum diligere, &c.* Conversio enim est illuminatio mentis, rectificatio voluntatis & cordis, ita quidem, ut qui intellectus antea non poterat capere mysteria divina, ea jam capiat, & non solum capiat, sed etiam iis assentiatur, cùm antea ne quidem assentiri voluerit, multò minus potuerit; ut voluntas quæ averfa erat à Deo & Christo, eum diligat, & verâ fiduciâ apprehendat. Quæritur ergo, *quæ sit causa, mentem hominis illuminans, voluntatem rectificans, cor & omnes animæ potentias renovans, & à servitute peccati liberans?*

XXII. Hic respondemus, *unicam solitariam & sufficientem horum omnium causam esse gratiam Dei per verbum operantis; trahentis, moventis, illuminantis & rectificantis.* Non enim mens seipsam illuminat, sed illuminatur à Deo; voluntas non seipsam rectificat, sed rectificatur à Deo; cor & reliquæ potentiæ non semetipsas renovant, sed renovantur à Deo. Pontificii verò longè aliter & definiunt conversionem, ideoq; & longè aliam assignant conversionem, ideoq; & longè aliam assignant conversionis causam.

Per solam Dei gratiam convertitur homo

XXIII. Iphis enim conversio non est illuminatio mentis obtenebratæ, rectificatio voluntatis averfæ, & renovatio cordis depravati sed putant in mente naturaliter hæere lumen, quo possit mysteriis fidei assentiri, in voluntate adesse *δύαμις*, quâ possit verâ fiduciâ Christum apprehendere, & Deum super omnia diligere, istud verò lumen per peccatum duntaxat esse eclipsatum, istam *δύαμις* per lapsum duntaxat esse ligatam & impeditam; quando igitur per gratiam prævenientem removeretur densitas peccatorum, in quorum umbram incurrit lumen intellectus, & consequenter obscurabatur, quando item tollitur vinculum lapsus, voluntatem ligans, ibi tùm mentem ex propriis viribus posse credere, voluntatem ex propriis viribus posse Deum diligere, & meritum Christi apprehendere,

Pontificij aliter quàm nos conversionem describunt.

C

adeo-

adeoque gratiæ, quæ accedit ad naturale mentis lumen & infirmam voluntatis *δύναμιν*, strenuè cooperari.

XXIV. Hanc verò sententiam prorsus esse erroneam, rectè asserunt Orthodoxi: per peccatum enim amissus est non solum actus secundus luminis intellectualis, non solum actus secundus rectitudinis in voluntate, quod dicunt Pontificii, sed etiam ipse actus primus, hoc est, ille ipse ingenitus habitus, illa ipsa *δύναμις* & potentia, in creatione innata, quam semper potis erat homo credere Deo, Deum, & in Deum, eumque diligere, quanquam actus secundus non aderat: Hæc, inquam, potentia etiam amissa est, & contrarius successit malus habitus, prava illa & tenacissimè in hærens concupiscentia. Longè enim major est cæcitas & corruptio spiritualis, quàm naturalis; hæc enim non tollitur ipsa potentia videndi, licet actus secundus tollatur, ista verò non solum actus secundus, sed ipsa simul potentia & *δύναμις* sublata fuit, ita quidem, ut non solum homo non videat, sed ne quidem activè videre possit aut velit quoad spiritualia. Per conversionem igitur & regenerationem non solvitur vinculum aliquod, quo potentia credendi & diligendi revincta fuerit, quò minus in actum potuerit deduci, sed & ipse actus credendi, & potentia credendi à Deo datur & infunditur, homine nihil omninò ex propriis viribus ad sui conversionem conferente. Sic ergò nos ex asse negamus liberum arbitrium, Pontificii verò tantum ex semisse, atque sic *ἐνέργειαν ὀλικω* adimunt gratiæ, & non nisi *μυσειω* relinquunt, unde *συνεργία* ista exoritur.

Nemo in conversione tantum se habet passivè.

XXV. Huic Synergiæ meritò Lutherus se opposuit, & rectè asseruit, quod homo in conversione habeat se merè *παθητικῶς* vel passivè, non *ἐνεργητικῶς* vel activè, hoc est, sit tantummodò subjectum, quod convertitur, non causa efficiens, quæ seipsam convertat. Cæca enim mens est, quomodo igitur suæ illuminationis causa efficiens esse possit? aversa est voluntas, quomodo igitur seipsam convertat? serva est, quomodo seipsam liberet? agrotans est, quomodo seipsam sanet? mortua est, quomodo seipsam vivificet? Nihil proinde, nihil omninò, & ne modiculum quidem aut perpufillum, pro quo *Erasmus* pugnabat in suâ diatribe, con-

confert voluntas ad sui regenerationem efficiendam, unde sequitur, illam sese duntaxat habere passivè & subjectivè, non autem operativè, vel cooperativè.

XXVI. Neque tamen hinc legitimâ consequentiâ inferri potest, quod homo instar αλόγῳ trunci sit, qui quasi nesciens & violentè convertatur, quam calumniam nobis affingunt Pontificii, ut patet ex Costeri Enchirid. pag. 215. ita scribentis: Lutherani docent in negotio justificationis moveri voluntatem hominis à Deo instar spiritus, ut patiatur tantum, & nihil quicquam agat, nimirum peccatorem ita à Deo ad saniores mentem converti, ut divinam motionem necessariò sequatur, nec possit non sequi, ad eum ferè modum, quo ovis naturali instinctu ramusculam viridem sequitur, & canis fertur ad ossa. Verùm fit nobis injuria, siquidem fatemur ipsi & docemus, maximam quoad truncum & hominem hac in parte differentiam esse. Nam 1. truncus, quippe irrationalis, carens mente & voluntate, nullo modo habile ad conversionem subjectum est: Homo verò accedente Spiritus sancti operatione converti & regenerari potest. Nec enim sentimus cum Manicheis, qui quosdam homines ex ὄλῳ generatos, finxerunt ἀλύτῳ & irredemtibiles, ita quidem, ut etiam si efficacia Spiritus adsit, tamen ob summam corruptionem converti nequeant, nisi natura eorum penitus destruat: non, inquam, ita sentimus, sed contrarium potius asserimus, statuentes hominem satis idoneum conversionis esse ἐπιπέδιον, quò respicientes nonnulli Patres videntur liberum arbitrium asseruisse, cum tamen nihil minus faciant. Hoc sensu dixit Bernhardus: Tolle liberum arbitrium, non erit, quod salvetur, tolle gratiam, non erit, unde salvetur. Hoc enim certum est, neminem salvari, nisi qui habet liberum arbitrium, hoc est, mentem & voluntatem, cum verè scripserit Augustinus lib. 3. contra Julianum cap. 4. Gratia DEI per IESUM CHRISTUM DOMINUM nostrum non lapidibus aut lignis petradibusq; praestatur; carent enim subjectis, mente scilicet & voluntate, in quibus DEVS ordinario modo per Verbum & Sacramenta agere solet, & in quibus necesse est fieri conversionem. Damus ergò lubenter, hominem, quia rationalis creatura est, converti posse, quam ἰκανότητι vel potentiam vocant passivam:

Nec tamen ob id truncus est similis.

Differentia inter hominē & truncum.

siuam: cum autem actu convertitur, causa non est intra hominem, sed extra ipsum, quoniam activâ potentâ prorsus destituitur.

XXVII. 2. Caret insuper lapis truncusq; hac aptitudine, quâ possit audire verbum, cuius tamen auditus ad conversionem maximè est necessarius. Non enim raptu violento & Enthusiastico Deus convertit, neq; tali impulsu, qualis erat in Bileamo Num. 23. qui invitus benedicebat populo Dei, vel qualis erat in Caiphâ, qui ignorans prophetabat *Iob. 11, v. 51.* vel qualis in asinâ Bileami, quæ per miraculum redarguebat sessorem suum Num. 22, v. 28. sed convertit Deus corda hominum mediâ tē per verbum suum, quod vult legi & audiri. Talis verò lectio & ἀκρόασις non cadit in truncum, sed homini propria est, atque ita destituitur truncus tūm idoneitate passivâ, quoad ipsam conversionis receptionem, tūm idoneitate activâ, quoad mediōrum ad conversionem necessariorum *ῥῆσιον* vel usurpationem.

XXVIII. 3. Habet homo *δύναμιν* istam, ut audito verbo possit resistere, & gratiæ verbo annexæ reluctari, sicut dicitur Matth. 23, 37. *Quoties volui congregare filios tuos, & vos nolulistis.* Talis repugnantia in ἀλογον & prorsus inanimatum truncum nullo modo cadit, unde rursus apparer, maximam inter hominem & truncum esse differentiam.

XXIX. 4. Voluntas mora & adjuta à Spiritu sancto non recipit impressionem sicuti truncus vel lapis, sed incipit velle, & operari, ita ut statim difficilis lucta inter carnem & spiritum oriatur, quæ describitur Rom. 7, v. 15. Gal. 5, v. 17. Talis verò lucta non est, nec esse potest in trunco. Atq; hæc de nostrâ sententiâ proposuisse sufficit: ad ipsum statum rectè formandum pergimus.

QUÆSTIO IV.

Quis præcipuus & verus controversiæ status sit?

30. Rev.

XXX. Removenda hinc sunt *περὶ μὴ ζήτησις*, & deinde an- Non queritur
necesse erit verum *ζήτησις*. Non ergo queritur 1. de poten- 1. De actioni-
tia anime vegetativa, sensitiva, & locomotiva, an in iis quoad actiones bus naturali-
naturales sit aliqua libertas, sicut Valla disputat, Num sit in hominis bus,
arbitrio movere pedem, vel dextram vel sinistrum? In Dialogis Hierony-
mi Pelagianus dicit: Si valueris curvare digitum, an semper mihi neces-
sarium erit speciale Dei auxilium? Apud August. de perfect. justitiæ,
Cælestinus objicit locum Pauli 1. Cor. 7. de libertate nubendi.
Faciatur quod vult, Augustinus verò rectè responderet: Quasi pro magno
habendum sit, velle nubere, ubi de adjutorio divinæ misericordiæ operosius di-
sputatur? Nec enim de externis actibus, sed de conversione ho-
minis præsens controversia est.

XXXI. 2. Non queritur de ipsa anime rationalis substantia, an 2. Non de ipsa
habeat potestatem aliquam judicii in mente, & electionis in vo- mente & vo-
luntate, quo sensu Augustinus dixit l. de grat. & lib. arbit. cap. 2. luntate.
Est igitur liberum arbitrium, quod quisquis esse negaverit, Catholicus non
est.

XXXII. 3. Non queritur, An mens & voluntas libera sint ad pec- 3. Non de li-
candum, hoc est, liberè, non coactè, non simplici necessitate pec- bertate in ma-
cent. Nemo enim hoc negavit, quem in sensum multa allegan- lo.
tur dicta Parrum à Chemnatio part. 1. Exam. m. p. 114. fac. b. Habet
enim homo in malo liberum arbitrium, ut loquitur Augustinus l. 1. contra
duas epist. Pelagian. c. 2. Et c. 15. ait: Semper est in nobis voluntas li-
bera, sed non semper est bona; Aut enim à justitiâ libera est, quando servit
peccato, & tunc est mala; aut à peccato libera est, quando servit justitiæ, &
tunc est bona.

XXXIII. 4. Non queritur, An homo habeat libertatem in ex- 4. Non de li-
ternis rebus, & in contractibus; An possit quodammodo secundum virtutem bertate in e-
agere? Hoc enim à nemine negatum fuit, unde Prosper dicit l. 1. xternis actio-
de vocat. gens. c. 3. Iudicium voluntatis depravatum, non ablatum est. nibus.
Atq; hinc Iustinus apolog. 2. tria eorum, quæ moventur, genera-
ponit: Quædam enim moventur sine iudicio, sicut lapis move-
tur deorsum; quædam moventur iudicio, sed non libero, ut ovis
videns lupum, iudicat eum fugiendum ex naturali instinctu,
non ex deliberatione, nec potest eligere, an velit non fugere:
homo verò per potentiam intelligentem iudicat aliquid fu-
gien-

giendum vel prosequendum: Et quia ex collatione, quadam ratione, eligit actiones, non ut ovis, ideo dicitur liberi arbitrii. Hoc autem liberum arbitrium latius non extenditur, quam ad externa opera, cum lege, ratione sui, quodammodo convenientia: hæc enim pro arbitrato suo potest homo vel efficere, vel omittere, ut pater ex Rom. 2. v. 14. 15. & Philip. 3. v. 6. ubi Paulus inquit, *se ante conversionem suam, secundum justitiam, qua in lege est, conversatum fuisse sine querelâ.*

5. Non de statu integritatis gratia & glorificationis.

XXXIV. 5. Non queritur de statu integritatis, quippe in quò fuisse hominem liberi arbitrii, conceditur: nec de statu reparationis vel restorationis post factam conversionem: Liberam enim tunc esse voluntatem, in quantum liberata est, nemo inficiatur, modò observetur, illam voluntatis cooperationem non à naturâ, sed gratiâ provenisse. Multò minùs sermo est de libertate in statu glorificationis; tùm enim verè erimus liberi, quia perfectè liberati.

6. Non de libertate usurpandi media.

XXXV. 6. Non queritur, *An homo possit audire verbum DEI liberè, vel non audire; illud legere, vel non legere?* Hoc enim certum esse multis probari potest è Scripturâ exemplis, unde Augustinus inquit de fide ad Petrum c. 32. *Firmissimè tene, & nullatenus dubites, posse quidem hominem, quem nec ignorantia literarum, nec aliqua prohibet imbecillitas vel adversitas, verba Legis & Evangelij sive legere, sive ex predicatoris ore audire; sed ut, quod audit corpore, corde etiam percipias, & acceptâ divinitus bonâ voluntate facere & velit & possit, neminem posse, nisi quævis Deus gratiâ suâ prævenerit.*

7. Non de cognitione literalis.

XXXVI. 7. Non queritur, *An quis diu in Ecclesiâ educatus, & in eâ & ab eâ informatus, literalem quandam & historicam fidei cognitionem per viros arbitrij sibi possit comparare?* cùm id fieri posse, exempla hæreticorum luculenter comprobent. De homine autem infidelis & extra Ecclesiæ cœtum constituto, hîc unâ, & potissimum disputatur. In tali enim maximè conspicuum est, quale sit liberum arbitrium, & quâdam ex sese post lapsum vires obtineat.

8. Non de motibus mentis & voluntatis in genere.

XXXVII. 8. Non queritur, *An conversio fiat sine motu mentis & actione voluntatis?* Ipsi enim concedimus, neminem sine mente & intellectu aliquid posse intelligere, cogitare aut judicare. sine

sine voluntate neminem desiderare, ex petere, conari, iudicari. *Multa enim, inquit Augustinus homines volentes agunt, sed credere nisi volens nemo potest.* Ergo in ipsa simul conversione, & conversionis inchoatione mens cogitat, & cogitando assentitur, voluntas desiderat, & desiderando credit. In quaestione autem est, quidnam illuminet intellectum, ut divina intelligat, quidnam rectificet voluntatem, ut pie & sincere credat? Pontificii respondent, & naturam & gratiam: Nostri dicunt, nullo modo id prestare naturam, sed unice gratiam.

XXXIX. Hinc igitur verus & genuinus controversiae status emergit iste: An homo nondum renatus, quando excitatur gratia divina praeveniente, habeat in se vires aliquas, sive facultatem Deo assentiendi & cooperandi in motibus & actionibus spiritualibus? Vel, quod idem est, Quanam sit causa, vel quidnam faciat, ut intellectus a Deo aversus assentiatur verbo Dei, & voluntas Deo renitens, credat Deo & in Deum? Pontificii duas assignant causas partiales, arbitrium & gratiam: Nostri non nisi unam agnoscunt, nimirum gratiam, siquidem mens & voluntas hominis post lapsum nullas habet vires Deo assentiendi, vel in spiritualibus cooperandi, quod nunc fusius demonstrare aggrediemur.

*Verus status
quaestionis.*

QUAESTIO V.

Quibus argumentis vera de libero arbitrio sententia propugnari queat?

XXXIX. Probari potest servitus arbitrii circa conversionem hominis, aliosque actus spirituales, partim ex Scriptura; partim rationibus ab analogia fidei desumptis; partim testimoniis tum Patrum, tum ipsorum adversariorum. Ex Scripturis multa in hunc sensum dicta deprobi possunt, quae omnia, ne turbemur confusione, in certas & peculiare classes distribuemus.

*Novem classes
dictorum ex
40. DI. Scripturis sacris.*

Prima.

XL. DICTA SCRIPTURÆ. Prima classis dictorum, in quâ continenter illa loca, quæ hominis corruptionem, peccato introductam, in genere ob oculos ponunt. Argumentamur inde hunc ad modum: *Quicumq;* peccato penitus sunt corrupti, ita ut nil sint nisi caro; illi non habent liberum in spiritualibus arbitrium. Caro enim & spiritus sunt opposita; ubi caro regnat, ibi spiritus non est, ibi nulla possunt esse opera spiritualia, verum potius carnalia; qualis enim causa, tale causatum. *Atqui* homo non renatus peccato penitus est corruptus, ita ut nil sit nisi caro. *Quare* homo non renatus non habet liberum in spiritualibus arbitrium.

*De dicto Ioh.
3, v. 6.*

XLI. Minor probatur I. Joh. 3, v. 6. *Quod natum est ex carne, caro est, h. e. peccato contaminatum, & nil nisi carnale sapit.* Unde Paulus inquit, Rom. 8, v. 6. *Φρόνημα τῆς σαρκὸς θάνατος,* & Gal. 5, v. 19. *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, &c.* Excipit Bellarminus l. 5. c. 10. col. 790. lic. B & C. accipi quidem vocabulum carnis quandoque pro homine carnali, sæpius autem simpliciter accipi pro ipso homine, & taliter sumentum esse ac intelligendum Johan. 3. Dominus enim, inquit ut ostenderet, oportere nos nasci denuò, si velimus hereditatem divinam consequi, dixit, *Quod natum est ex carne, caro est, h. e. non sufficit natum esse semel ex homine. Nam homo nihil aliud quam hominem gignit. Sed nascendum est iterum, idq; ex Deo, ut simus quodammodo Dii, & hereditatem filiorum Dei consequi mereamur.* Verum hæc interpretatio Jesu-witica, nova prorsus est & commentitia, ipsiq; textui omnino contraria. Christus enim v. 5. inquit, *oportere hominem renasci ex aquâ & Spiritu, v. 6. addit rationem, quia quod natum est ex carne, caro est.* Hic si per carnem intelligas ipsam hominis substantiam, quæso, quæ hæc foret argumentatio: *Quod ex homine nascitur, est homo. Ergo homo opus habet Baptismo?* Nulla hinc foret consequentia: Non enim idè regeneratione nobis opus est, quia sumus homines, id est, creaturæ Dei; alioquin in statu integritatis ante lapsum regeneratione quoq; fuisset opus; sed potius, quia sumus peccatores. Nam purgamur in Baptismo non à natura, sed naturæ vitio; Igitur hæc est ratio Christi, *Omnes à peccatoribus*

na.

nascuntur peccatores. Ergo opus habent Baptismo, tanquam plurgamento peccati. Ac proinde per carnem intelligitur homo, non quia homo, sed quia peccato infectus & corruptus est, quod patet ex antithesi: opponit enim carnem spiritui. Omne inquit, quod natum est ex carne, caro est, quod verò ex spiritu, spiritus est: ubi per Spiritum nihil aliud intelligit, quam regenerationem & renovationem, seu peccati tum remissionem tum subtractionem. Cum igitur caro opponatur spiritui, nequit certè per carnem intelligi humana natura, quippe quæ nec spiritui opposita est, nec per Spiritum tollitur. Et digna hic notatu venit regula Lutheri, quam ponit in l. de servo arbitr. p. 235. quæ ita sonat: *Id observabim in Scripturis, ubicunque de carne agitur per antithesin ad spiritum, ibi serè per carnem intelligas omnia contraria Spiritus: Vbi verò absolute tractatur, ibi conditionem naturamq; corporalem significare scias.* Illud verò manifestum Pseudodogma est Bellarmini, cum scribit Rom. 8, per carnem nihil intelligi aliud, quam concupisibilitatem, seu partem animæ inferiorem, quam sensualem vocant. Expressè enim textus dicit, τὸ φρονημα τῆς σαρκος. An autem τὸ φρονημα, & τὸ φρονειν inferiori animæ facultati & non potius superiori, ipsi videlicet menti & intellectui ascribimus?

2. Rom. 5. v. 19. *Per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, id est, omnes fatentibus ipsis Pontificiis.*

3. Job 14. v. 4. *Quis potest facere vel dare mercedem de immundo conceptum semine?* Unde & David conqueritur Psal. 51 v. 7. *In peccatis concepit me mater mea.*

4. Jerem. 17. v. 9. *Pravum est cor hominis.*

5. Erasmus naturam filij ire, sicut & ceteri, Ephes. 2 v. 3. Referrunt huc possunt alij textus Biblici, qui hominem peccato corruptum esse evincunt, quorum explicationem, & inde petitam demonstrationem vide Decad. 1. ἀνθρωπων λογίας nostræ disputat. 5. quæst. 3.

XLII. Secunda classis dictorum, in quâ continentur *Secundâ* ista loca, quæ hominem post lapsum, in statu corruptionis adhuc constitutum, non nisi malè agere evincunt qualia sunt, r. Matth. 7. v. 18. Luc. 6. v. 43 & 44. *Omnis arbor bona fructus*

D

ctus

De dicto
Matth. 7.
v. 18.

Qui bonus facit: putris autem arbor fructus malos facit: Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor putris fructus bonos facere. Bonus homo ex bono thesauro cordis sui profert bonum; Et malus homo ex malo thesauro cordis sui profert malum, &c. Hinc ita concludimus: Mala arbor non profert verè bonos & laudabiles fructus Arbitrium hominis post lapsum nil est aliud, quàm mala arbor, siquidem peccato penitissime infectum est. Ergò nequit proferre fructus verè bonos & laudabiles. Major est ipsius Christi; minor negari nequit; constat igitur sua conclusioni veritas.

XLIII. Multa excipit Bellarminus l. 5. cap. 10. col. 788 & 789: *Primum, inquit, esse diversa dicta apud Mattheum & Lucam. Sed non sunt diversa quoad sensum, licet demus, distinctis ea fuisse prolata temporibus. Qui enim hodie dicit, Jesus vitas esse mendaces impostores, & cras idem repetit, is non diversum & aliud dicit, sed idem, quamvis diversis dicat temporibus. Illud verò manifestè falsum est, quòd inquit, Matth. 7. per arbores malas & bonas nihil intelligi aliud, quàm doctrinas falsas & veras. Sententia enim Christi generalis est; vult probare, quòd doctrina Pseudoprophetarum sit falsa, quia fructus ejus sunt mali. Sic ergò colligit, Arbor bona non profert fructus malos: Doctrina Pseudoprophetarum profert fructus malos. Ergò non est arbor bona. Si hic per arborem bonam intelligatur ipsa doctrina, tunc idem per idem probasset Christus, & pe consequens ejus argumentatio fuisset vana, & nullius sequentia, quòd de Christo dicere impium & blasphemum. Potius ergò statuendum, quòd ista Christi sententia generalis sit, & qui pollens huic, quam ponit vers. 16. Numquid colligunt à spinis uvam, aut à tribulis ficus? Id verò etiam maxime culpandum in Jesu vita, quòd verba Christi omninò pervertit, & ex universali propositione particularem facit, quando inquit. Dominum non voluisse significare, arborem bonam non posse facere ullum fructum malum, sed non posse facere omnes aut plurimos fructus malos; sic etiam arborem malam quandoque facere fructum bonum, deo ego enim *οὐ πὲρ* significare non omninò corruptam, sed arborem antiquam & cariosam. Verùm CHRISTI sententia manifesta est & perspicua: *Omnis arbor bona, fructos bonos facit.* Et licet quandoque eveniat, ut fructus à vermibus corrumpantur, vel ob aëris intemperiem*

ad

ad maturitatem non deducantur; tamen causa non est in arbo-
re, sed extra arborem. Usque adeo universaliter verum est: *Ar-
bor non potest fructus malos facere: Et ubi sunt fructus mali, ibi arbor mala,
& contra.* Mirandum autem, quod Iesuvvita hic tantoperè
Græco textui fidat, cum tamen illi potius standum fuisset versio-
ne vulgatâ Latinâ.

XLIV. Porro duas committit in solutione hujus argumenti
petitiones principij. Prima est, dum inquit, *hominem quâ mala ar-
bor est, & ex cupiditate agit, non posse quidem operari, attamen si agat ex bo-
no natura, posse opus bonum morale producere.* Hoc enim quaeritur,
an homo post lapsum partim sit bonus partim malus, & sic qua-
si mixtura ex bonitate & malitiâ? Nos dicimus omnino esse
corruptum, ideoque non posse benè operari. Neque verò me-
dium quoddam est inter carnem & Spiritum regnantem, quale
fingit Iesuvvita, sed homo aut obedit carni, aut Spiritui; si car-
ni, opera ejus sunt carnalia & impia; si Spiritui, spiritualia & bo-
na. Quamvis enim concedi possit, hominem quoad externam
disciplinam posse aliquod bonum opus producere; tamen id o-
pus non est spirituale, quia non ex spiritu profectum: *Conversio
verò opus est spirituale.* Ergo non potest à naturali vel carna-
li arbitrio hominis causari. *Alteram principij petitionem in eo
committit, quod per bonos fructus intelligi contendit opera vitæ
meritoria, & talia ab homine præstari non posse. De merito e-
nim bonorum operum universa sileat Scriptura.*

XLV. 2. Psalm. 14. v. 1. Roman 3. v. 9. & seqq. *Causati sumus, Ju-
deos & Græcos, omnes sub peccato esse, sicut scriptum est, quia non est justus
quisquam, non est intelligens, non est requirens Deum, Omnes declinaverunt,
simul inutiles facti sunt, non est qui facit bonum, non est usque ad unum.*
Hic describitur, qualia sint opera hominum non-renatorum,
videlicet non intelligere, non requirere Deum. Quomodo er-
gò per vires arbitrij poterunt assentiri mysterijs divinis, in Chri-
stum credere & Deum diligere? Quomodo ij, qui prorsus inu-
tiles facti sunt, poterunt sese ad conversionem præparare? 3. Gen.
6. v. 5. & c. 8. v. 22. *Omne sumentum cordis humani tantummodò malum
est ab adolescentiâ suâ.* 4. Matth. 15. v. 19. *De corde exeunt cogitationes
mala, &c.*

XLVI. Tertia classis dictorum, in qua continentur illa loca, qua in specie tum intellectus cæcitatem, tum voluntatis averſionem in homine non-renato ostendunt. Hinc argumentamur: Cujus intellectus cæcus est in spiritualibus, is non intelligit spiritualia, multò minùs ijs assentitur; & cujus voluntas averſa contumax & refractaria est, ijs non vult, nec velle potest se ad Deum convertere, & in Christum credere. Atque intellectus omnium non-renatorum cæcus & voluntas averſa est. Ergo non renati non intelligunt divina mysteria, nec possunt actiones spirituales edere.

De cæcitate
intellectus.

XLVII. Minor probatur, I. Quòd intellectus cæcus sit in mysterijs spiritualibus. 1. 1. Cor. 2. v. 14. *ψυχικὸς ἄνθρωπος* & animalis homo non percipit ea, quæ sunt Spiritus Dei, stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinantur. Observandum est hoc loco, quid intelligat Apostolus per *ἄνθρωπον ψυχικόν*. Emserus putavit, intelligi partem animæ inferiorem, quam homo cum brutis habet communem, eo sensu, quo motus dicitur animalis, & Spiritus vocantur animales, unde reddendum putavit, der Thierische Mensch. Sed prorsus falsam esse hanc interpretationem patet inde, quia de talibus loquitur, quos v. 6. appellavit principes hujus sæculi, qui præstant doctrinam, prudentiam, eloquentiam, & alijs animi dotibus, ideoque v. 13. ijs attribuit *διδακτὴς τῆς ἀνθρώπινης σοφίας λόγους*. Tales appellat *ψυχικὸς* ab animam, quia non vult intelligi Epicuri de grege porcos, qui 2. Pet. 2. v. 12. vocantur *ἄλογα ζῶα*, sed qui potissimam sui partem, animam scilicet, excolunt. Opponuntur ergò *ἄνθρωποι ψυχικοὶ πνευματικοίς*, id est, per hominem animale non intelligitur is, qui tantum sensu regitur more brutorum, sed qualis homo est à primâ origine & nativitate, expolitus omnibus humanæ sapientiæ disciplinis, artibus & virtutibus, qui animæ suæ ductu regitur, non à Spiritu sancto gratiosè inhabitante. Qui enim sequitur ductum rationis nominatur *ψυχικὸς*; qui sequitur Spiritum sanctum, vocatur *πνευματικὸς*: patet hoc ex epist. Judæ vers. 19. ubi dicitur: *Hi sunt, qui segregant semetipsos ψυχικὸς πνεῦμα μὴ ἔχοντες*: hic exponitur, quis sit homo *ψυχικὸς*, qui vide:

107. 07

5 0

videlicet Spiritum sanctum non habet: Unde & sapientia humana vocatur ψυχική 1ac. 3. v. 15. ex quibus omnibus satis apparet, per ἀνθρώπων ψυχικόν intelligi hominem, qualis jam post lapsum est constitutus, & qui nil nisi suæ rationis dictamen sequitur. De tali autem homine animali duo pronunciat Apostolus, quod mysteria Spiritus, nec possit γινῶναι, nec δεχεσθαι. Per γινῶναι intelligit simplicem notitiā & intelligentiam rerum spiritualium, per δεχεσθαι verò, fidelem assensum. Hoc enim modo sumitur Actor 8. v. 14. *Cum audissent Apostoli, quod dέδεκται, receperunt verbum cum omni aviditate.* 1. Thessal. 2. v. 13. *παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ ἡμῶν τῶ θεῶ, ἐδέξαθε ἑὸν λόγον ἀνθρώπων.* Hic distinguitur expressè inter παραλαμβάνειν τὸν λόγον, & inter δεχεσθαι τὸν λόγον: Illud ad auditum externum, hoc ad auditum internum, hoc est, fidelem assensum pertinet. Duo igitur Paulus asserit: 1. quod homo non renatus seu ψυχικός non possit δεχεσθαι vel recipere fideli assensu mysteria Spiritus. 2. quod ex sese non etiam possit nudam illorum γινῶσιν habere, quod asseruit eodem cap. v. 8. ubi dixit, quod nemo principum hujus seculi sapientiam Evangelij cognovit; est enim ἀποκεκρυμμένη, abscondita ver. 7. quam caro & sanguis non revelant, Matth. 16. v. 17. sed solus Filius, qui est in sinu Patris, ipse nobis enarravit, Iob. 1. v. 18. Summa est: Homo etiam sapientissimus nequit cognoscere ex naturalibus viribus, Deum misisse Filium ad redimendum per mortem genus humanum, & licet illi per verbum reveletur, tamen id non potest δεχεσθαι, non credere, nec illi assentiri. Causam addit duplicem, quarum prima desumitur à corruptione naturæ, quæ tanta est, ut mysteria coelestia tanquam stultas fabellas & aniles nugas irrideat & cavilletur, μωρία αὐτῶ θεῶ, quamdiu nimirum homo est ψυχικός. Hinc colligimus: Quicumq; mysteria divina habet pro stultitiâ & vanitate: is non potest ijs assentiri: Homo animalis, quamdiu talis, habet mysteria divina pro stultitiâ. Ergo assentiri nequit. Secunda causa desumitur à conditione mysteriorum divinatorum, quæ non admittunt judicem ψυχικόν & carnalem, opinionibus Philosophicis & mundanis penitus immersum, sed spiritualiter dijudicanda sunt, h. e. secundum tenorem verbi divini, quod

spirituale est, & secundum dictamen Spiritus sancti in cordibus
credentium, Rom. 8. v. 14. 15. Unde concluditur: In quo non est
κρείσις πνευμαλική in eum non cadit δοχή mysteriorum divino-
rum. In hominem animale, quā talis non cadit κρείσις πνευ-
μαλική. Ψυχικός enim πνεῦμα σὺν ἔχῃ epist. Judæ. v. 19. Ergo
nec in eum cadit δοχή mysteriorum divinarum. Major est Apo-
stoli, minor manifestæ veritatis; sua igitur conclusioni quoque
constabit veritas.

De dicto 2. XLIX. 2. 2. Corinth. 3. v. 5. Non sufficientes sumus cogitare aliquid
Cor. 3. v. 5. à nobis, tanquam ex nobis. Si verò ne quidem cogitare aliquid boni
possumus ex proprijs viribus, multò miuùs poterimus mysteri-
is divinis plenè assentiri. Bellarminus l. 6. c. 13. col. 912. lit. A. dicit,
hunc locum sibi favere; cum non neget Apostolus, nos sufficientes esse, sed neget
nos sufficientes esse ex nobis. Et addit, nisi liberi essemus arbitrij, non rectè
diceremur non sufficere ex nobis, sicut non rectè diceret aliquis jumentum aut
lapidem non sufficere ex se aliquid cogitare de Deo. Verùm tota hæc ar-
gumentatio pendet ex vocabulo sufficientis, quod versionis Lati-
næ est, non ipsius texti Græci. In hoc enim reperitur vocabu-
lum ἰκανοί, unde ἰκανότης, quæ aptitudinem, idoneitatem, non
solam sufficientiam negant. Sensus igitur loci Paulini est quòd nul-
lo modo apti vel idonei, vel accommodati simus ad aliquid non
modò efficiendum; vel dicendum, sed ad cogitandum saltem.
omnem verò ἰκανότητά ἡμῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ esse. Et quamvis prin-
cipaliter Paulus loquatur de ministris Dei, tamen sententia hæc
generalis est, competens omnibus omninò hominibus, unde &
Augustinus inquit l. de prædest. sanctor. cap. 2. Quod ad religionem
& pietatem attinet, non sumus sufficientes cogitare aliquid, quæ ex nobis, &
nemo sibi sufficit ad incipiendum vel perficiendum quodcunque opus bonum.
XLIX. 3. Rom. 8. v. 7. τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἐχθρὰ εἰς Θεόν:
Legi enim Dei non subjicitur, nec enim potest. Quodcunque autem Deo
adversatur, id quæ tale ad Deum se non convertit. Ἀστ φρόνη-
μα hominis non renati Deo adversatur. Ergo seipsum ad Deum
non convertit. 4. Intellectus sapè tenebris comparatur. Ephes.
5. vers. 6. Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Johan.
1. vers. 5. Actor. 26. v. 18. Luc. 1. v. 79. Ephes. 4. v. 18. & 19. Et
istam

istam ob causam. 2. Cor. 10. v. 5. monemur. captivandam esse omnem rationem & cogitationem (*πᾶν νόημα*) in obedientiam Christi.

L. II. Quod voluntas averfa sit à Deo, probatur 1. ex *De voluntatis corruptione.*
Genes. 6. v. 5. *Omne figmentum hominis, &c.* 2. Job. 14. v. 4. *Quis potest dare mundum de immundo conceptum semine?* Ephes. 2. vers. 3. *Faciētes voluntates carnis cogitationum, & eramus natura filij irae,* 4. Johan. 3. v. 6. *Quod ex carne natum est, caro est.* 5. Rom. 3. v. 11. *Non est qui requirit Deum, &c.*

LI. Quarta classis dictorum continet illa loca, quibus *Quarta.*
innuitur, hominem non posse semetipsum ad Deum ex proprijs viribus convertere, qualia sunt Matth. 12. vers. 34. *Quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali?* Jerem. 13. v. 24. *Si mutare potest Æthiops pellem suam, & pardus maculas suas, & vos poteritis benefacere, cum didiceritis male.* 1. Cor. 12. v. 3. *Nemo potest dicere Iesum Dominum, nisi in Spiritu sancto.* Johan. 6. v. 44. *Nemo venit ad me, nisi Pater traxerit eum.* Johan. 15. v. 5. *Sine me nihil potestis facere: quod dictum negativè, non privativè, exclusivè non conjunctivè intelligendum est.* Augustinus super hunc locum inquit: *Non dicit, sine me parum potestis facere, nec dicit, Non potestis ardui aliquid sine me facere, vel difficulter sine me poteritis, sed nihil sine me potestis. Nec dicit, Sine me non potestis perficere, sed nihil potestis facere sine me.*

LII. Quinta classis dictorum continet loca, in quibus *Quinta.*
nostra conversio, regeneratio soli Deo attribuitur. Unde sic argumentamur: *Quod soli Deo proprium, illud hominibus attribui nequit.* Atqui illuminare mentem, renovare voluntatem, corda convertere, sunt opera soli Deo propria. Ergo homini attribui nequeunt. Minorem probant sequentia dicta, 1. Ezech. 36. v. 26. *Dabo vobis cor novum, & Spiritum novum ponam in medio vestri, & auferam cor lapideum de carne vestra. & dabo vobis cor carneum, & spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam, ut in preceptis meis ambuletis, &c.* Similia loca habentur Ezech. 11. v. 19. Jer. 32. v. 39. E quibus ita concludimus: *Solius Dei est dare cor novum, & lapideum mutare in carneum.* Ergo non est liberi arbitrij, vel ipsius cordis. Sicut n. id, quod vetus est, seipsum non renovat, & lapis seipsum non emollit,

De dicto Ezech. 36. v. 26.

ita

ita homo non renatus seipsum non convertit, Respondet Bellar-
minus c. 13. l. 6. arbitrium liberum non esse cor lapideum, neque carneum, sed
vim quandam mediam & naturalem, quae formam lapidis, id est, peccati du-
ritiam & formam carnis, id est, gratia teneritudinem recipere possit. Sic
enim loqui Augustinum l. de lit. & spir. cap. 33. nempe liberum arbi-
trium naturaliter attributum rationali creaturae esse vim illam mediam,
quae intendi ad fidem & inclinari ad infidelitatem potest. Quis autem
hic non animadvertit, ludere Jesu Witam vocabulo arbitrij, quod
pro ipsa voluntatis essentiâ accipit, nos verò pro *δύναμις* bonum
malumque eligendi. Hæc *δύναμις*, quia per peccatum altissi-
mè corrupta est, rectè dicitur lapidea, quia peccatum indurat cor
hominis, ut non curet super cœlestia, nec etiam curare queat.
Quod verò addit liberum arbitrium, quando est lapideum, non habere
ex se potestatem, quâ se possit ad Deum convertere, sed quando per gratiam
excitatum & preparatum est, posse per vires, quos à Deo recipit, cooperari ad
suam ipsius conversionem; in eo videtur sibi contradicere, siquidem
omnem *δύναμις* arbitrio ex se adimit, illud verò per vires non
nativas, sed *θεοσδότης* cooperari posse, & Nostri concedunt. Sic
videtur orthodoxe loqui, explicans similitudinem inter lapidem
& cor, quando scribit: In eo similitudo locum habet, quod sicut lapis
ex se non habet, ut cooperetur, si fortè convertatur in carnem, sic etiam liberum
arbitrium ex se non habet, ut cooperetur ad suam ipsius conversionem, potest
tamen à Deo recipere potestatem operandi per gratiam, quod non potest lapis.
Quibus verbis nihil aliud agit, quàm ut nostram adprobet & pro-
pugnet sententiam, unde apparet, Jesu Witam vi veritatis ada-
ctum, sibi ipsi contradicere, & propriam damnare sententiam:
quod ipsum pluribus facit verbis in sequentibus, quando scribit,
Catholicos non dicere, nec sentire liberum arbitrium habere ex se potentiam
ullam, saltem proximam ad actus pietatis, sed eam accipere à Deo per gratiam
prevenientem. Et mirum est, quòd Bellarminus in hoc ipso capi-
te, ubi contra nos disputat, pro nobis contra Pontificios reli-
quos loquatur.

LIII. 2. Deut. 29. v. 3. & 4. Vos vidistis signa illa, portentâq; ingun-
tia, & non dedit tibi Dominus cor ad intelligendum, nec oculos ad videndum
usque in presentem diem. Ergò Domini solius esse dare intelli-
gentiam cordis, & aperire oculos. 3. Domini esse aperire ocu-
los,

los, dare spiritum intelligentiæ, patet ex sequentibus dictis, *Eph. 1, v. 17. 2, v. 5. 4, v. 7. Act. 26, v. 17. 2. Cor. 4, v. 6. Esa. 11, v. 2. Psal. 119, v. 34. 3. Reg. 3, v. 9. & 8, v. 58. 4. Psal. 51, v. 12. orat David, Cor mundum crea in me Domine* Sicut autem creatio est opus solius Dei, ita cordis mundi ingeneratio non nisi soli Deo convenit, 5. Philip. 1, ver. 6, *Qui coepit in vobis opus bonum, perficiet usq; ad diem Iesu, & c. 2, v. 13. Deus est, qui operatur in vobis velle & perficere pro bonâ voluntate suâ.*

LIV. Sexta classis dictorum continet loca, quibus de- *Sexta*
claratur, quòd conversio non sit solùm solutio vinculi, quo libertas arbitrij ligata fuerit, sed quòd sit plena hominis immutatio, renovatio, vivificatio. Sic enim argumentamur: Si per conversionem homo mortuus vivificatur, cæcus illuminatur, vetus renovatur, durus emollitur, aversus convertitur; tùm sequetur, quòd homo nihil possit ad sui conversionem efficienter conferre. Verum est prius, Ergo & posterius. Minorem probant plurima dicta, ut quòd Deus dicitur in conversione frangere corda, *1. Reg. 10, v. 26. inclinare corda, 2. Reg. 19, v. 4. immutare corda, Job. 12, v. 24. emollire corda, 2. Paral. 34, v. 27. aperire cor, Act. 16, v. 14. convertere cor, Luc. 1, v. 17. Esdra 6, v. 22. circumcidere cor, Deut. 30, v. 6. conterere cor, Ezech. 6, v. 9. creare cor novum, Psal. 51, v. 19. Ephes. 4, v. 24. vivificare cor, Esa. 57, v. 15. renovare cor, Eph. 4, v. 23. auferre cor lapideum, & dare cor novum, Ezech. 11, v. 19. & 36, v. 26. purificare cor, Act. 15, v. 9. excitare à mortuis, Ephes. 5, v. 14. vivificare, Eph. 2, v. 5. regenerare, 1. Pet. 1, v. 3. Tit. 3, v. 5. Hinc opus est, ut corrumpatur externus homo, 2. Cor. 4, v. 16. ut destruatur corpus peccati, Rom. 6, v. 6. unde & renati ipsius factura dicuntur, creati in Christo Iesu, Ephes. 3, v. 10. Ex quibus omnibus ad oculum demonstrari potest, per gratiam in conversione non tolli quasi vinculum aliquod, quo soluto possit homo ex proprijs viribus credere, & Deum diligere, sed quòd ingeneretur homini ista *διωαμικ* de novo, adeoque homo prorsus immutetur.*

L V. Septima classis dictorum continere potest illa, *Septima*
loca, in quibus homo non-renatus vocatur mortuus in spiritualibus. Ubi enim mors est, ibi nulla superest vis sive fa-

E.

cul.

vis vitalis, quia mors est totalis vitæ privatio. Homo autem non renatus, mortuus est spiritualiter. Ergo in illo nulla superest vis vitalis; unde porro colligimus: *In quo nulla hæret vis vitalis, is nullo modo ad vivificationem sui potest concurrere: In homine non-renato nulla hæret vis vitalis. Ergo nullo modo ad vivificationem sui potest concurrere.* Minor prioris Syllogismi probatur ex Ephes. 2, v. 1. *Et vos convivificavit, cum essetis mortui delictis & peccatis vestris.* Similis locus legitur Coloss. 2, v. 13. Adde Job. 5, v. 25 & Matth. 8, v. 22. Excipit Bellarmin. l. 6, c. 13. distinguendo inter id, quod omnibus modis est mortuum, & id, quod uno modo est mortuum, altero vivit. De primo mortuorum genere verum esse, quod seipsos vivificare nequeant, sed non de secundo, quod refert hominem non-renatum: Dicit enim, ipsum mortuum esse quoad vitam spiritualem; non mortuum sed vivum quoad vitam naturalem: posse igitur hominem, quatenus naturaliter vivit, cooperari ad recuperandam vitam spiritualem. Resp. Vanum prorsus hoc est effugium: Ut enim vita naturalis verè distincta est à vita spirituali, ita illius actiones planè nihil conducunt ad vitam gratiæ efficiendam: Conversio enim non est actio naturalis, sed opus spirituale: Homo igitur naturalis nihil potest ad eam conferre.

Octava.

LVI. Octava classis dictorum continet loca, in quibus homines non-renati dicuntur servi peccati. Quicumque autem peccato servit, is non liber est ad edendas actiones spirituales: Atqui omnes homines non renati serviunt peccato. Ergo non sunt liberi ad edendas actiones spirituales. Minorem probant sequentia dicta. 1. Joh. 8, v. 24. *Omnis qui committit peccatum, servus est peccati.* 2. Rom. 6, v. 16. *An nescitis, quod cui sistitis vos servos ad obediendum, ejus servi estis, cui obeditis? & verè 19. Statuistis membra vestra servire impuritati.* 3. 2. Pet. 2, v. 19. *A quo quis superatus est, huic etiam in servitutem addictus est.*

Nona.

LVII. Nona classis dictorum continet loca, quæ ostendunt hominem non posse gloriari, ac si suæ conversionis quodammodo autor fuerit. Hinc colligimus: Si homo liberi foret arbitrij, tum posset is, qui suo arbitrio rectè utitur, gloriari contra infidelem, qui arbitrio suo malè utitur.

Gen.

Consequens falsum est, fatente ipso Bellarmino l. 1. c. 13. juxta dicta
1. Cor. 1, v. 31. Qui gloriatur, in Domino gloriatur. c. 4, v. 7. Quid habes,
quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?
Huc pertinet illud Cypriani l. 3. ad Quirinum c. 4. In nullo glori-
andum, quando nostrum nihil est.

LIIIX. RATIONES AB ANALOGIA FIDEI. I. Rationes a-

Apetenda conversione. Quodcunque à Deo singulariter petendum, *licet*

id in nostra non est potestate. Conversio singulariter à Deo pe- *1. Apetenda*

tenda est. Ergò conversio non est in libera hominis potestate. *conversione.*

Major est manifesta: quod enim jam habeo, vel in me situm est,

id per preces ab alio minimè efflagito: unde Augustinus inquit de

nat. & grat. c. 18. Quid stultius, quam orare, ut facias, quod in pote-

state habes? & epist. 107. Prorsus non oramus Deum, sed orare nos fingi-

mus, si nos ipsos, non ipsum putamus facere, quæ oramus: prorsus non gra-

tias agimus Deo, sed agere nos fingimus, si unde illi gratias agimus, ipsum

facere non putamus. Minor certa est ex his Scripturis, in quibus

sancti etiam orarunt. Psal. 119, v. 34. 73. 125. 144. Da mihi intelle-

ctum. Jerem. 17, v. 14. Sana me Domine, & sanabor. Jerem. 31, v. 18.

Converte me Domine, & convertar. Thren. 5, v. 21. Converte nos Domine

ad te, & convertemur.

LIX. II. A renovationis imperfectione. Si homines renati conquæ- *2. A renova-*

runtur, quòd ex proprijs viribus nequeant bonum opus perficere, *tionis im-*

re, vel in fide permanere, sed petunt, ut Deus perficiat quod cœ- *perfectione.*

perit, & illos in fide conservet; multò minùs non renati ex pro-

prijs viribus ad Deum se possunt convertere. Verum prius ex

Rom. 7. Ergò & posterius. Lutherus hoc argumentum ita propo-

nit pag. 329. Si natura hominis adeò mala est, ut in ijs qui Spiritu renati

sunt, non modò non conetur ad bonum, sed etiam pugnet & aversetur bono,

quomodo in illis, qui nondum renati in veteri homine sub Satanâ serviunt,

ad bonum conaretur.

LX. III. A conversionis appellatione. Vocatur nostra conver- *3. A conver-*

sio. *1. Regeneratio. 2. Creatio cordis novi. 3. Immutatio. 4. Vi-*

sionis appel-

lacione. Hinc argumentamur: 1. Generatio & regeneratio

sunt unius agentis opera. Atqui homo seipsum non potest

generare. Ergò nec regenerare, DEUS autem sicuti solus

hominem primitùs creavit, ita & solus recreat vel regenerat,

unde Bernardus dicere est solitus: Non minoris est sapientia & virtutis
 recreare, quam creare hominem: Pari enim passu ambulant *κτίσασθαι*
 & *ἀνακτίσασθαι*, ut Athanasius alicubi loquitur. 2. Hominis non
 est creare, sed solius Dei. Conversio est creatio. Ergo conversio
 nullo modo ascribenda homini, sed soli Deo. 3. Naturas rerum
 mutare nemo potest, nisi creator naturarum. Conversio est im-
 mutatio naturæ humanæ. Ergo soli Deo competit. 4. Qui vi-
 tam spiritualem non habet, is spiritualiter sese vivificare nequit.
 Atqui homo vitam spiritualem nullo modo habet. Ergo sei-
 psum vivificare nequit. Huc respexit Lutherus, cum scripsit pag.
 270. Sicut homo, antequam creatur, ut sit homo, nihil facit aut conatur,
 quod fiat creatura. Deinde factus & creatus nihil facit aut conatur, quod
 perseveret creatura, sed utrumq; fit solâ voluntate omnipotentis virtutis &
 bonitatis Dei, nos sine nobis creantis & conservantis, sed non operatur in no-
 bis, sine nobis, ut quos ad hoc creavit & servavit, ut in nobis operaretur &
 nos ei cooperaremur, sive hoc fiat extra regnum suum generali omnipotentia,
 sive intra regnum suum singulari virtute Spiritus sui. Sic deinceps dicimus,
 Homo antequam renovetur in novam creaturam regni spiritus, nihil facit,
 nihil conatur, quod paretur ad eam renovationem & regnum. Deinde re-
 creatus, nihil facit, nihil conatur, quod perseveret in eo regno, sed utrumq;
 facit solus spiritus in nobis, nos sine nobis recreans & conservans recreatos, ut
 & Iacobus dicit, Voluntariè genuit nos verbo virtutis suæ, ut essemus initi-
 um creaturæ eius, loquitur de renovatâ creaturâ. Sed non operatur sine
 nobis; ut quos in hoc ipsum recreavit & conservat, ut operaretur in nobis, &
 nos ei cooperaremur, Sic per nos predicat, miseretur pauperibus, consolatur
 afflictos.

4. *A carnis & spiritus oppositione.* LXI. IV. *A carnis & spiritus oppositione.* Contraria non eosdem,
 sed contrarios habent effectus. Caro & Spiritus, homo renatus
 & non renatus, homo novus & vetus, sunt contraria. Ergo non
 eosdem, sed contrarios habent effectus. Homo igitur non rena-
 tus seu carnalis, quâ talis, non potest spiritualem producere acti-
 onem, & per consequens non potest se ad sui conversionem præ-
 parare, vel eandem efficere, quia conversio est actio spiritualis.
 Sicut igitur caro non est Spiritus, ita etiam caro spiritualia ope-
 ra nequit producere.

5. *A varia comparatione.* LXII. V. *A variâ comparatione.* Leguntur cum in Scripturâ.
 cum

tum in Patribus orthodoxis multæ similitudines & comparationes, inter liberum arbitrium, & res alias institutæ. Comparatur enim 1. tenebris. Hinc colligimus: Tenebræ seipsas non illuminant. Arbitrium humanum comparatur tenebris. Ergò seipsum illuminare nequit. 2. Mortuo: Mortuus autem seipsum vivificare nequit. Arbitrium in spiritualibus est mortuum. Ergò seipsum vivificare nequit. 3. Duro lepidi: Lapis autem seipsum emollire nequit. 4. Trunco: hic nequit se vel in hanc vel illam partem vertere. 5. Fera indomitæ: hæc seipsam non domat nec cicurem reddit. 6. Statuæ salis, quo simili utitur Form. Conc. pag. 661. Statua salis autem nihil intelligit vel percipit. 7. Limo, qui seipsum non potest purgare aut mundare. 8. Gladio, qui ad motum suum non concurrit activè, dum manu alicujus agitur, sed tantummodò passivè.

LXIII. VI. *A gratia divinæ commendatione.* Refero huc regulam Lutheri, positam in l. de serv. arb. p. 273. Quotquot sunt loca in Scripturis divinis, quæ meminerunt auxiliij, tot sunt, quæ tollunt liberum arbitrium. Nam idè gratiâ opus est, idè auxiliium gratiæ confertur, quòd liberum arbitrium per se nihil possit, & ne quidem velle bonum possit.

LXIV. TESTIMONIA PATRUM ET ADVERSARIORUM. Irenæus l. 2. c. 65. Non ex nobis, neq; ex natura nostra strâ est vita, sed secundum gratiam Dei datur. Cyprianus l. 3. ad Quirinum: In nullo gloriandum est, quando nihil est nostrum. Ambrosius in cap. 1. Luc. A Deo preparatur voluntas hominum. Ut enim Deus honorificetur à sancto, Dei gratia est. Basilii de humil. Totum Dei gratia & dono debemus. Augustinus in Enchir. ad Laurent. c. 30. Libero arbitrio malè utens homo, & se perdidit & ipsum. Sicut enim qui occidit se, utiq; vivendo occidit se, sed se occidendo non vivit, nec se ipsum poterit resuscitare, cum occiderit. Ita cum libero peccaretur arbitrio, victore peccato amissum est & liberum arbitrium, à quo enim quis devictus est, huic & servus addictus est. Petri Apostoli est ista sententia, quæ cum vera sit, qualis quæso potest servi addicti esse libertas, nisi quando eum peccare delectat? Liberaliter enim servit, qui sui Domini voluntatem libenter facit: ac per hoc ad peccandum liber est, qui peccati servus est. L. 1. ad Bonif. c. 3. Hæc voluntas, quæ libera est in malis, quia delectatur malis, idè libera in bonis non est, quia liberatus non est, L. 1. Retract. c. 15. Voluntas pia in tantum libera est,

*in tantum liberata est. Epist. 144. Sine gratia Dei non potest esse libera vō-
 luntas. L. 3. contra duas Pelag. epist. c. 8. Liberum arbitrium captiva-
 tum non nisi ad peccandum valet. L. de nat. & grat. c. 53. Naturæ possi-
 bilitas vulnerata, sauciata, vexata, perditæ est. Epistol. 107. Liberum ar-
 bitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus. Chry-
 Chrysostomi somus homil. 30. in Actor. Apostol. Nihil nostrum esse putemus,
 quandoquidem & ipsa fides non est nostrum opus: quod autem non sit no-
 strum, sed magis Dei, audi Paulum dicentem, Etiam hoc non ex nobis, Dei
 donum est. Item in homil. de Adam & Evâ. Per quem fit, ut aliquid
 boni & velle inveniamur, & facere, quo utiq; auxilio & munere Dei non
 aufertur liberum arbitrium, sed liberatur, ut de tenebroso lucidum, de pravo
 rectum; de languido sanum, de imprudente providum fiat. Tanta enim est
 bonitas Dei, ut nostra esse velit merita, quæ ipsius sunt dona: Agit enim in
 nobis, ut quod vult, velimus & agamus. Prosper. c. 21. Infidelitas rapuit
 fidem, captivitas abstulit libertatem, nec potuit illic ulla portio residere vir-
 tutum, quo tanta irruperat turba vitiorum, Fulgent. de incarn. & grat.
 c. 13. Peccans Adamus, qui sine peccandi necessitate creatus est, in eo, quod
 anime sanitatem delinquendo perdidit, etiam illa cogitandi, quæ ad Deum
 pertinent, amisit protinus facultatem. Plura qui desiderat, is doctis-
 simos locos communes Dn. D. Gerhardi, Amici nostri hono-
 randi, consulat, ubi multa Patrum testimonia, in quinque clas-
 ses tributa inveniet. Nam Patres 1. omnia divinæ gratiæ, viri-
 bus humanis nihil tribuunt. 2. Arbitrium respectu spiritua-
 lium dicunt amissum esse, ac nihil valere, nisi ad peccandum. 3.
 Initium quoq; bonorum motuum, divinæ gratiæ adsignant. 4.
 De viribus arbitrij in civilibus & spiritualibus distinctè lo-
 quuntur. 5. Et deniq; docent, velle gratiam, & assentiri gra-
 tiæ, non esse virium nostrarum, & voluntatis humanæ, quas
 hypotheses multis testimonijs firmatas vide T. 2. LL. CC. Ger-
 hardi, sect. 44. 45. 46. 47. 48.*

*Pontificiorū L. X V. Præterea Scholastici quidam, & ipsi adversarij, cum
 quorundam absque præjudicio judicant, sententiam nostram sæpè adpro-
 confessio. bant, adeoque propria suorum testimonia Jesu witis opponere
 possumus. στυμνὴ ἢ καὶ ἡ ἀπὸ τῶν ἐξ ἑσῶν μαρτυρία Grave & suspi-
 ciendum etiam, quod ab hostibus proficiscitur testimonium, ait Isidorus Pe-
 lusio.*

*Insuper i epist. 228. Notari ergo volumus sequentia. 1. Lombardus
l. 2. sent. dist. 25. lit. G. Post peccatum, inquit, ante reparationem gra-
tia premitur homo à concupiscentiâ, & vincitur: & habet infirmitatem in
malo, sed non habet gratiam in bono; & idè potest peccare, & non potest
non peccare etiam damnabiliter. Rursus lit. H. Per peccatum naturalia
bona sunt corrupta, & gratuita detracta: Incurrit enim homo pro peccato
pœnam in corruptione & depressione liberi arbitrij. 2. Gregorius Arimi-
nensis l. 2. sent. dist. 26. 27. 28. accusat scholasticos reliquos, quòd
in doctrinâ de libero hominis arbitrio hæresi Pelagianæ sint
addicti, & commendat Thomam Brandenardinum, qui anno Chri-
sti 1330. opus tripartitum de gratiâ Dei contra liberum arbitri-
um ediderat. 3. Johannes Ferus Minorita in c. 1. Johannis v. 23.
veterem nativitatem, atque adeò omnes vires naturæ, quæ na-
turali propagatione transfunduntur in sobolem, in Scripturâ
damnari asserit, unde Index expurgat. Hisp. fol. 123. ex commenta-
rijs Feri expungere jubet hæc axiomata: Non alios quàm malos fru-
ctus profert natura ex se: Voluntas nostra mala, & omnium malorum ra-
dix. 4. Judicium Cæsaris de artic. 18. A. C. sic habet: In articulo
decimo octavo consentitur liberi arbitrij virtutem, quòd habeat libertatem ad
efficiendam civilem justitiam, sed non habeat vim sine Spiritu sancto efficien-
de justitiæ Dei, quæ Confessio acceptatur & approbatur. 5. Johannes à
Daventriâ commendat eundem articulum, tanquam per omnia
cum doctrina Pontificia consentientem. Dispeream, inquit,
si plus à nostris libero arbitrio attributum sit, quàm isti (Confessores)
tribuunt. 6. Johannes Hoffmeisterus: Nihil, inquit) offendit nos
hic articulus, nec quicquam in malam partem interpretabimur, quoniam
ex monumentis piorum Patrum, imò & ex sacris Scripturis videtur de-
sumtus. 7. Georgius Cassander in Consultat. de Controversiis
fidei artic. 18. pag. 117. Summa hujus controversiæ, quæ olim & hodiè
de libero arbitrio extitit, in eo consistit, quid valeat liberum arbitrium seu
voluntas ad justitiam coram Deo consequendam? Sanè Orthodoxi sem-
per contra Pelagianos & Manicheos contenderunt, justitiam, quâ justifica-
mur coram Deo, attribuendam esse non virtuti liberi arbitrij seu volunta-
tis per peccatum vitiatæ, sed singulari gratiæ Dei, non quam habemus ex
naturâ, in quâ creati sumus, quæ nobis cum infidelibus & impijs communis
sit, sed eâ gratiâ, quæ est per fidem Iesu Christi, quæ tantummodo eorum est*

quæ-

quorum est ipsa fides, quã gratiã non nova voluntas creatur, neq; invita voluntas cogitur, sed infirma sanatur, depravata corrigitur, & ex malã in bonam convertitur, ac interiore quodam motu trahitur, ut ex nolente volens efficiatur, & divinã vocationi libenter consentiat, & postea eadem cooperanti divinã voluntati obediat, & in bonis operibus per eandem gratiam perseverando, ex eadem gratia hereditatem regni cœlestis adeat, &c. Allegat insuper p. 119. hoc Bonaventuræ dictum: Hoc piarum mentium est, ut nil sibi tribuant, sed totum gratiã Dei, unde quantumcunq; aliquis det gratiã Dei, à pietate non recedet, etiamsi multa tribuendo gratiã Dei, aliquid subtrahit potestati nature vel liberi arbitrij. Cùm verò aliquid gratiã Dei subtrahitur, & nature tribuitur, quod gratis est, ibi potest periculum intervenire. Hęc igitur testimonia tam perspicuè prolata Jesu vitæ considerent, & nostram doctrinam hæreseos accusare cessent, ne suam, idem dogma in Scriptoribus Papisticis ut Catholicum probando, in nostris ut hæreticum damnando, extremam prodant maliciam & calumniandi libidinem.

QUÆST. VI. & Ultima. Quis sit usus doctrinæ de servitute arbitrij?

Quintuplex
usus nostræ
doctrinæ.
1. διδασκα-
λικός.

LXVI. Ut omnis Scriptura utilis est, sic quivis articulus fidei ex Scripturã deductus. Idem affirmari potest de præsentis articulo, cujus usus datur multiplex, modisq; varijs efferi potest. Fluit inde 1. *Vsus διδασκαλικός*, quo docemur de sublimitate gratiã & magnitudine beneficiorum Dei. Ipse enim est, qui & velle & perficere in nobis operatur. Ipse prævenit nolentem, ut velit; subsequitur volentem, ne frustra velit: prævenit, ut sanemur; subsequitur, ut sanati vegetemur: prævenit, ut vocemur; subsequitur, ut glorificemur; prævenit, ut piè vivamus; subsequitur, ut cum illo semper maneamus, quem admodum Augustinus loquitur l. de nat. & grat. c. 32. Tantam ergò Dei gratiam humiliter agnoscamus, & devoto semper animo celebremus.

2. ἐλεγπ-
κός.

LXVII. 2. *Vsus ἐλεγπικός*, cùm rectè cognitã hãc doctrinã adversarijs meliùs resistere, & hæreticis ora obstruere valeamus

mus

mus. Duo in primis errorum præcipitia hic vitanda sunt. 1. *Absoluta Manichæorum necessitas.* 2. *Pelagiana arbitrij libertas.* Ex illa desperatio, ex hac gloriatio facile oriri potest. Utrumque præcavetur, dum mediâ viâ inceditur. Afferimus ergò libertatem in civilibus, contra *Manichæos*; negamus libertatem in spiritualibus, contra *Pelagianos*; quo pacto ἀνυλέγοντες quosvis in hoc articulo facile redarguere possumus & convincere.

LXVIII. 3. *Vsus ἐπανορθωτικός*, quia multum conducit hic articulus ad excutiendam securitatem, quâ quidam sibi imaginantur, in suis esse viribus, ad Deum se convertere, & in fide perseverare. At verò res longè aliter se habet: à Deo solo fides accenditur, hic semper invocandus est, ut det nobis velle & perficere, ut quod deest nostris viribus, ipse largiatur, & opus in nobis coeptum clementissimè consummet. Uti verò securitatem, ita & desidiam expellit libertas arbitrij. Nemo cogitet, *securâ & otiosâ mente expectabo, donec Spiritus sanctus me convertat, quia in spiritualibus nihil efficere valeo.* Abusus hic est, non usus doctrinæ sanæ. Nec enim ἐνθροισιαστικῶς convertimur, sed ἀκυστικῶς per auditum verbi & usurpationem legitimorum medicorum, quibus fides gignitur & conservatur. Illis temerè neglectis, nemo sibi extraordinarium Spiritus sancti adiutorium & adventum polliceri debet.

LXIX. 4. *Vsus παιδευτικός*, quia instigamur i. ad veram humilitatem. Cum enim *infirmam constitutionem & virium infirmitatem* agnoscimus, cedit superbia, & vera cordis humilitas nascetur. De Pavone scribunt Physici, quòd Sole adverso alas suas expendens, seque ipsum intuens superbiat, ad pedes verò cum oculos convertit, fastum deponat. Ita plerunque superbire solent homines, dona sua contemplantés; sed evanescet animi elatio, si servitus arbitrij nostri diligenter consideretur, quippè per quam fœditas & deformitas naturæ satis luculenter ante oculos nobis ponitur. In nullo igitur gloriandum, quia nihil nostrum est, Cyprianus l. 3. ad Quir. *Quid habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* 1. Corinth. 4. v. 7. Pulchrum est illud Hugonis: *Mala mea purè mala sunt, & mea sunt; bona autem mea nec purè bona sunt, nec mea sunt.*

2. *Ad devotam orationem.* Qui enim novit suam ægritudinem, eò lubentius quærit Medicum. Qui agnoscit suam infirmitatem, eò ardentius implorat opem. Nunquam adeò devotæ sunt preces, si nobis ipsis blandimur, & facultatem benè agendi attribuimus. *Pater cœlestis dat Spiritum sanctum petentibus, Luc. 11. v. 13.* ubi tamen non tam de primâ fidei scintillâ, quàm incremento sermo est: nec enim preces ipsæ ab arbitrio & viribus naturalibus profiscuntur, sed à Spiritu sancto in non-resistantibus excitantur, quippè qui solus est precum spiritus, *Zach. 12. v. 10.* & docet nos orare, *Roman. 8. v. 26,* sine quo nemo Jesum potest vocare Dominum, *1. Corinth. 12. v. 3.* Prorsus autem non oramus, sed orare nos fingimus, si nos ipsos, non ipsum putamus facere, quæ oramus, ut *August. epist. 107,* loquitur.

3. *Ad debitam gratiarum actionem.* Cùm enim omne, quod possidemus, à Deo habeamus, non ex nobis; meritò illum benignum Dominum veneramus & prædicamus. Quantum verò nostris viribus tribuitur, tantùm Deo ejusque præconio derogatur. Prorsus enim non gratias agimus Deo, sed agere nos fingimus, si unde illi gratias agimus, ipsum facere non putamus, juxta *Augustini* judicium lib. d.

4. *Ad sollicitam & indefessam industriam.* Quia enim ex gratiâ renovamur, utique eò magis esse debemus providi, ne illam perdamus, & iterum peccando amittamus. Hoc enim si fiat, non tantum naturæ nostræ injuriam facimus, sed ipsius sancti Spiritus sanctum, qui conversationem in nobis operatur, & vires eum in finem largitur, non ut otiosi simus, sed ipsi cooperemur, & de die in diem renovemur.

4. w. d. g.
μυνηκός.

LXX. 5. *Ἔσθω ἡμεῖς ἰππὸς:* Quia enim non nostris viribus salutem acquirendam, sed ex gratiâ Dei conferendam esse audimus, eò majorem spem concipere possumus, nec ullam dubitandi ob imperfectionem virium causam habemus. Si caro concupiscat, & reluctetur spiritui, desperare non debemus, quoniam Deus, qui dedit velle, dabit etiam perficere, *Philip. 4. v. 13.* Hinc *Augustinus* l. de dogmat. *Eccles. cap. 6.* scribit: *Tutiores vivimus, si totum Deo damus, non autem si nos illi ex parte, & nobis ex parte committimus.*

LXXI. Hi sunt præcipui usus sanæ de servitute arbitrij doctrinæ, qui alijs etiam modis efferri possunt. nempe quod faciat. *πρὸς γνώσιν Θεῶν*, cujus misericordiam videmus in conversis, ut confidamus; justitiam in nos conversis, ut timeamus. 2. *πρὸς γνώσιν ἑαυτῶν*, dum infirmitas nostra proponitur, & omnes naturæ humanæ status in memoriam revocantur. 3. *πρὸς γνώσιν Διαβόλου*, cujus calliditatem animadvertimus, qui & parentes primos seduxit, & nos ad obicem Spiritui convertenti ponendum sollicitat. Deinde innotescit hinc & legis & Evangelij doctrina: *Legis*, dum indicatur morbus, & pœna peccato debita: *Evangelij*, dum monstratur remedium, Dei gratia & misericordia. Tandem ad tres Cardinales Christiani virtutes hanc doctrinâ stimulamur, nempe 1. *ad pietatem*, ut colamus Deum, tam misericordem. 2. *ad charitatem*, ut eò magis diligamus proximum, quò vires ejus debiliores novimus. 3. *ad sobrietatem*, ne quod accepimus, iterum amittamus. Hosce usus saluberrimos omnes, ut doctrina hæc hucusque explicata in nobis pariat, faxit Pater misericordiæ, sine quo nihil possumus, & per quem omnia possumus, cui sit honor & gratiarum actio in æternum.

A M E N.

Fig 2909

(1/3)

ULB Halle 3
 002 387 158

Sb. 206

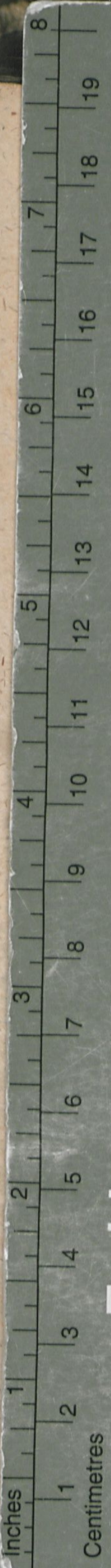
3 1/2

VO 17

Ant. C.

Farbkarte #13

B.I.G.

am4

Α Ο Γ Ι Α Σ
 R. Æ,
 TIO XXII.
 D
 PARATIONIS
 NENS,
 II SERVI
 R CA CON-
 ominis alios-
 pirituales,
ademia ad disputandum
gio proposita
 RÆSIDIO
 NERI, S.S.Th.D.
 . Publ.
 DENTE,
 LUCIO Dresdensi.
ab hora 2. pomerid.
 BERGE,
 IANIS, Anno 1615.

